

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaarta ja tuomioistuinmaksulakia.

Esityksen mukaan korkeimman oikeuden mahdollisuuksia ennakkopäätösten antamiseksi kehitettäisiin säätämällä kahdesta uudesta keinosta ennakkopäätöksen saamiseksi. Ensinnäkin muutoksenhakuasiassa, jossa hovioikeus ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa, korkein oikeus voisi jatkossa ottaa ensin tarkasteltavakseen asiassa ilmenevän ennakkopäätösluonteisen kysymyksen ja vasta sen ratkaistuaan harkita, onko asialle tarpeen myöntää jatkokäsittelylupa. Toiseksi käräjäoikeus, hovioikeus tai markkinaoikeus voisivat siirtää käsiteltävänä olevassa asiassa ilmenevän ennakkopäätöskysymyksen erikseen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	4
2.1 Muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskeva lainsäädäntö	4
2.2 Nykytilan arviointi	6
2.2.1 Riita-asioden yleinen kehitys	6
2.2.2 Korkeimman oikeuden tehtävä ohjata oikeuskäytäntöä	6
2.3 Ulkomainen lainsäädäntö ja eurooppalaiset tuomioistuimet	7
2.3.1 Johdanto	7
2.3.2 Ruotsi	7
2.3.3 Norja ja Tanska	8
2.3.4 Saksa	8
2.3.5 Alankomaat	8
2.3.6 Ranska	9
2.3.7 Kansainväliset järjestöt	9
3 Tavoitteet	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	9
4.1 Keskeiset ehdotukset	9
4.1.1 Kysymyksen ratkaiseminen jatkokäsittelylupa-asiaassa (ns. hyppyvalituslupa)	9
4.1.2 Ennakkopäätöskysymys	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset	10
4.2.1 Vaikutukset oikeudenkäynnissä	10
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	11
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	12
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	12
6 Lausuntopalaute	12
6.1 Lausuntokierros	12
6.1.1 Aluksi	12
6.1.2 Ennakkopäätösmenettelyyn käytettävä aika	13
6.1.3 Ennakkopäätöskysymys- ja hyppyvalitusmenettelyssä annettavien ratkaisujen sitovuus	13
6.1.4 Asianosaisen suostumus	14
6.2 Kuulemistilaisuus	15
7 Säännöskohtaiset perustelut	15
7.1 Oikeudenkäymiskaari	15
7.2 Tuomioistuinmaksulaki	27
8 Lakia alemman asteinen sääntely	28
9 Voimaantulo	28
10 Toimeenpano ja seuranta	28
11 Suhde muihin esityksiin	28
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	28
12.1 Johdanto	28
12.2 Korkeimman oikeuden asema ja tehtävät	28

12.3 Tuomioistuinten riippumattomuus.....	29
12.4 Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin	30
LAKIEHDOTUKSET	34
1. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	34
2. Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta	37
LIITE	38
RINNAKKAISTEKSTIT	38
1. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	38
2. Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta	43

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman (2023) mukaan hallitus uudistaa riita-, rikos- ja hakemusprosesseja. Tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa prosesseja samalla huomioiden oikeusturva ja perusoikeudet. Hallitusohjelmassa luetellaan useita keinoja saavuttaa tavoite. Luettelo ei ole tyhjentävä, ja yleisiä tuomioistuimia koskevan muutoksenhakuvaiheen osalta keinot on jätetty hallitusohjelmassa avoimiksi.

Korkein oikeus on 21.6.2023 [esittänyt](#), että valtioneuvosto ryhtyisi lainsäädäntötoimeen oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskevien säännösten täydentämiseksi. Korkein oikeus on tehnyt esityksensä perustuslain 99 §:n 2 momentin ja korkeimmasta oikeudesta annetun lain 4 §:n 2 momentin nojalla. Korkeimman oikeuden esityksen liitteenä on hallituksen esityksen muotoon laadittu [muistio](#).

Esityksen taustalla on se, että korkeimman oikeuden mukaan sen edellytykset antaa kattavasti ennakkopäätöksiä ovat viime vuosina heikentyneet erityisesti siviiliasioissa. Syinä kehitykseen ovat ainakin valituslupa-asioiden määrän vähentyminen ja hovioikeuksissa sovellettava jatkokäsittelylupajärjestelmä. Esityksellään korkein oikeus pyrkii edistämään mahdollisuuksiaan huolehtia lainkäytön yhtenäisyydestä ja oikeuskäytännön ohjaamisesta ennakkopäätöksiä antamalla.

Esityksestä pyydettiin [lausuntoja](#) syksyllä 2023. Saaduista 31 lausunnosta on laadittu tiivistelmä ([Esitys oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskevien säännösten täydentämisestä. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2024:4](#)).

Prosessien sujuvoittamiseen tähtäävää uudistusta on jatkovalmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä esityksen ja siitä saatujen lausuntojen jälkeen.

Jatkovalmistelun tuloksena laaditusta esitysluonnoksesta on pidetty kuulemistilaisuus 22.4.2024.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskeva lainsäädäntö

Korkeimpaan oikeuteen voi valittaa hovioikeuksien ratkaisusta, käräjäoikeuksien maa-oikeutena antamista ratkaisusta sekä eräistä markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ratkaisusta oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännösten mukaisesti. Edellytyksenä valituksen tutkimiselle useimmiten on, että korkein oikeus myöntää muutoksenhakijalle valitusluvan.

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n mukaan valituslupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi (ns. ennakkopäätösperuste) taikka jos siihen on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen sellaisen oikeudenkäynti- tai muun virheen takia, jonka perusteella ratkaisu olisi purettava tai poistettava (ns. purkuperuste), tai jos valituslupan myöntämiseen on muu painava syy. Valituslupa voidaan rajoittaa koskemaan osaa hovioikeuden ratkaisusta tai kysymystä, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin. Jos lupa myönnetään rajoitettuna kysymykseen, korkein oikeus voi muilta osin perustaa ratkaisunsa valituksen kohteena olevassa ratkaisussa todettuihin seikkoihin.

Ennakkopäätösluonteisissa asioissa on mahdollista hakea muutosta käräjäoikeuden ratkaisusta suoraan korkeimmalta oikeudelta niin sanotulla ennakkopäätösvalituksella oikeudenkäymiskaaren 30 a luvussa säädetyllä tavalla. Tällöin valituslupa voidaan myöntää vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Jos valituslupaa ei myönnetä, käräjäoikeuden ratkaisu jää pysyväksi.

Yksi korkeimman oikeuden tärkeimmistä tehtävistä on ohjata oikeuskäytäntöä. Keinona tehtävän täyttämiseksi ovat ennen muuta ennakkopäätökset, joita annetaan vuosittain noin sata. Ennakkopäätöksiä annettiin 2000-luvun alussa useana vuonna yli 120 kappaletta. Ratkaisujen määrä tasaantui 2010-luvun aikana keskimäärin noin sataan kappaleeseen vuodessa. Viime vuosina ennakkopäätösten määrä on vähentynyt siten, että vuonna 2022 annettiin 81 ja vuonna 2023 yhteensä 95 ennakkoratkaisua.

Valtaosa ennakkopäätöksistä annetaan riita- ja rikosasioissa, jotka saapuvat korkeimpaan oikeuteen hovioikeuden tuomiota koskevana varsinaisena muutoksenhakuna. Näissä asioissa ennakkopäätöksiksi sopivat tapaukset valikoituvat korkeimman oikeuden ratkaistaviksi valituslupajärjestelmän kautta. Valituslupa myönnetään nykyisin keskimäärin harvemmin kuin joka kymmenennessä asiassa, ja valitusluvista suurin osa on myönnetty ennakkopäätöspäätöksillä. Ennakkopäätösvalituksina saapuneita asioita julkaistaan ennakkopäätöksinä vuosittain muutamia.

Korkeimpaan oikeuteen saapuneiden valituslupa-asioiden määrä on laskenut pitkällä aikavälillä selvästi. Vuonna 2005 valituslupa-asioita saapui yhteensä noin 2 600 kappaletta ja vuonna 2015 vielä noin 2 150 kappaletta, kun taas vuosina 2020–2023 valituslupa-asioita saapui korkeimpaan oikeuteen noin 1 680–1 780 kappaletta vuodessa. Saapuneiden valituslupa-asioiden vähentyminen on kohdistunut erityisesti siviiliasioihin, eli riita-, vakuutus- ja maa- ja metsätalouden asioihin, kun taas rikosasioissa muutokset ovat olleet vähäisempiä. Siviilioikeudellisia valituslupa-asioita saapui vuoteen 2017 asti noin 900–1 000 kappaletta vuodessa. Tämän jälkeen niiden määrä on laskenut noin 650–750 valituslupa-asiaan vuodessa.

Lisäksi vuonna 2011 voimaan tullut muutoksenhaussa käräjäoikeudesta hovioikeuteen sovellettava jatkokäsittelylupajärjestelmä (laki 650/2010) ja sen soveltamisalan laajentaminen vuonna 2015 (laki 386/2015) ovat vaikuttaneet siihen, millaisia rikos- ja riita-asioita korkeimpaan oikeuteen saapuu ratkaistaviksi.

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 5 §:n mukaan käräjäoikeudesta hovioikeuteen valittava tarvitsee lähtökohtaisesti jatkokäsittelyluvan. Rikosasioissa jatkokäsittelylupaa ei kuitenkaan tarvita, jos vastaaja on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta. Hovioikeuden on myönnettävä jatkokäsittelylupa, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta, käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä, lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa on tärkeä myöntää asiassa jatkokäsittelylupa tai luvan myöntämiseen on muu painava syy (11 §).

Asioissa, joissa hovioikeus ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa, muutoksenhaku korkeimmassa oikeudessa koskee sitä, olisiko hovioikeuden tullut myöntää jatkokäsittelylupa. Tällaisia jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksiä koskevia valituslupa-asioita on nykyisin kaikista valituslupa-asioista noin kolmasosa. Esimerkiksi vuonna 2023 rikosasioissa jatkokäsittelylupaa koskevia valituslupa-asioita oli kaikista valituslupa-asioista noin 28 prosenttia ja riita-asioissa 52 prosenttia.

Vuodesta 2012 lukien korkein oikeus on julkaissut noin 50 jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksiä koskevaa ennakkopäätöstä sekä antanut yli 70 julkaisematonta ratkaisua tästä arvioinnista. Julkaistuista ratkaisuksista 22:ssa sekä useissa julkaisemattomissa ratkaisuissa on katsottu, että hovioikeuden olisi tullut myöntää jatkokäsittelylupa ennakkoratkaisuperusteella. Kaikissa näissä tapauksissa asia on palautettu hovioikeuteen ratkaistavaksi.

Korkein oikeus on käytännössään vakiintuneesti katsonut, että kun se kumoaa hovioikeuden ratkaisun, jossa hovioikeus ei ole myöntänyt valittajalle jatkokäsittelylupaa, asian käsittelyä on pääsääntöisesti jatkettava hovioikeudessa, koska hovioikeus ei ole antanut asiaratkaisua valittajan esittämiin vaatimuksiin (esimerkiksi KKO 2016:57, kohta 20 ja KKO 2013:45, kohta 12). Tästä vakiintuneesti noudatetusta lähtökohdasta on kuitenkin toisinaan poikettu, jos kysymys on ollut oikeudellisesti ja oikeudenkäyntiaineistoltaan selvästä asiasta eikä asianosaisen oikeusturvan takaamiseen liittyvistä syistä ole muuta johtunut. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2013:45 puolustajan palkkiota koskevaa ratkaisua on oikaistu yksiselitteisen virheen korjaamiseksi.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Riita-asioiden yleinen kehitys

Tuomioistuimissa käsiteltävien riitaisten riita-asioiden lukumäärä on Suomessa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen alhainen, ja intressiltään vähäisten riita-asioiden määrä on viime vuosina laskenut entisestään. Ainakin oikeudenkäyntien pitkän keston ja suuren oikeudenkäyntikuluriskin on arvioitu selittävän tilannetta (ks. esim. Arviomuistio pienriitamenettelystä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2023:1, s. 16, 20 ja 31).

Prosessikynnyksen nouseminen on yhteiskunnallisesti merkittävä kysymys. Tuomioistuinlaitoksen ja koko oikeusvaltion legitimitetti on vaarassa rapautua, jos asianosaiset eivät enää uskalla hakea tai kykene hakemaan oikeussuojaa tuomioistuimelta. Tämä on omiaan heikentämään luottamusta tuomioistuinlaitokseen. Myös edellytykset aineellisen oikeuden ja oikeusjärjestelmän kehittymiseen heikkenevät, kun tuomioistuimilla on aiempaa vähemmän mahdollisuuksia antaa ratkaisuja epäselvistä oikeuskysymyksistä, viime kädessä korkeimman oikeuden ennakkopäätöksillä.

Viime vuosina edellä kuvattuun tilanteeseen on pyritty vaikuttamaan muun muassa muutoksilla oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevaan sääntelyyn (laki 143/2023), arvioimalla niin sanotun pienten riita-asioiden menettelyn säätämisen ja rikosprosessin tehostamisen edellytyksiä (edellä mainittu arviomuistio OMML 2023:1 ja Rikosprosessin sujuvoittaminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2023:16) sekä lisäämällä oikeudenhoidon toimijoiden rahoitusta. Toimenpiteiden vaikutusta ei vielä voida kattavasti arvioida.

2.2.2 Korkeimman oikeuden tehtävä ohjata oikeuskäytäntöä

Korkein oikeus ohjaa oikeuskäytäntöä ennen muuta ennakkopäätöksillä, jotka valikoituvat pääsääntöisesti valituslupajärjestelmän kautta korkeimpaan oikeuteen toimitettujen muutoksenhakemusten perusteella. Suurimmassa osassa alemmissa tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista ei kuitenkaan ole tarvetta ennakkopäätöksen antamiselle asian oikeudellisen selvyyden tai aikaisemman ennakkopäätöskäytännön vuoksi. Toisaalta niissäkin asioissa, joissa ilmenee ennakkopäätöksen tarve jostakin kysymyksestä, saattaa tapaus muusta syystä, kuten muutoksenhakuasetelmasta johtuen, olla huonosti ennakkopäätökseksi soveltuva. Näistä syistä kattavan ennakkopäätöskäytännön onnistunut ylläpitäminen edellyttää, että

korkeimpaan oikeuteen saapuu riittävä määrä asioita kaikissa sen toimivaltaan kuuluvissa asiaryhmissä.

Osana edellä kuvattua yleistä kehitystä myös muutoksenhaku alempien tuomioistuinten ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen on vähentynyt, ja erityisesti siviiliasioissa saapuneiden valituslupahakemusten määrä on supistunut selvästi viime vuosina. Nämä seikat ovat vaikuttaneet siihen, kuinka paljon ennakkopäätöksiksi soveltuvia asioita saapuu korkeimpaan oikeuteen.

Lisäksi jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentuminen koskemaan kaikkia siviiliasioita sekä suurta osaa rikosasioista on käytännössä johtanut siihen, että korkeimpaan oikeuteen saapuu aikaisempaa vähemmän asioita, jotka soveltuvat ennakkopäätöksiksi. Tämä seuraa siitä, että jatkokäsittelyluvan edellytyksiä koskevassa muutoksenhaussa korkein oikeus voi arvioida vain sitä, olisiko hovioikeuden tullut myöntää asiassa jatkokäsittelylupa jollakin laissa säädettyistä lupaperusteista. Siten vaikka asiassa ilmenisi sellainen oikeudellinen kysymys, josta olisi tarpeen antaa ennakkopäätös, korkein oikeus ei voi jatkokäsittelyluvan edellytyksiä koskevassa asiassa ratkaista tällaista kysymystä, vaan asiassa myönnetään jatkokäsittelylupa ennakkoratkaisuperusteella ja asia palautetaan hovioikeuteen ratkaistavaksi.

Korkein oikeus on edellä mainituista seikoista huolimatta pystynyt pääsääntöisesti ylläpitämään kattavaa ennakkopäätöskäytäntöä eri oikeudenaloilla. Saapuneiden asioiden vähentyminen ja jatkokäsittelylupaa koskevien valituslupa-asioiden suhteellisen osuuden lisääntyminen ovat kuitenkin yhdessä vaikuttaneet siihen, että ennakkopäätöksiksi soveltuvien asioiden määrä korkeimmassa oikeudessa on laskenut erityisesti siviilioikeudellisissa asioissa. Tästä syystä korkeimman oikeuden mahdollisuudet kattavan ennakkopäätöskäytännön ylläpitämiseen ovat jossain määrin heikentyneet.

2.3 Ulkomainen lainsäädäntö ja eurooppalaiset tuomioistuimet

2.3.1 Johdanto

Luonnollinen vertailukohta suomalaisille lainsäädäntöratkaisuille on pohjoismainen oikeus ja yhteisen prosessioikeudellisen perinteen johdosta erityisesti Ruotsin lainsäädäntö. Ennakkopäätöskysymysmenettely on puolestaan käytössä useassa eurooppalaisessa oikeusjärjestyksessä. Näin ollen myös esimerkit muista Euroopan maista antavat mahdollisuuden vertailla, millaisiin asioihin ennakkopäätöskysymysmenettelyn on katsottu soveltuvan, vaikka oikeusjärjestelmät ovatkin erilaisia.

2.3.2 Ruotsi

Ruotsissa käräjäoikeus tai hovioikeus voi siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi vireillä olevassa dispositiivisessa riita-asiassa esiin tulleen ennakkopäätöskysymyksen (RB 56:13-15). Ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen edellyttää asianosaisten suostumusta. Korkein oikeus voi ottaa kysymyksen ratkaistavakseen, jos asialle voidaan myöntää valituslupa ennakkopäätösperusteella. Jos korkein oikeus antaa asiassa ratkaisun, se on alempia tuomioistuimia sitova kyseisessä oikeudenkäynnissä. Korkein oikeus antaa vuosittain ratkaisun keskimäärin 1-2 ennakkopäätöskysymykseen.

Ennakkopäätöskysymysmenettelystä säädettyä sen kaavailtiin soveltuvan erityisesti varallisuus oikeudellisiin asioihin. Alun perin menettelyyn kuului se, että asianosaiset sopivat, etteivät he valita käräjäoikeuden tuomiosta. Menettelyä on käytetty selvästi tarkoitettua

vähemmän. Sitä on käytetty erityisesti vahingonkorvaus- ja vakuutusasioissa, konkurssiasioissa ja kuluttajansuoja-asioissa.

Ennakkopäätöskysymyksen käyttöalaa laajennettiin vuonna 2016 siten, että käräjäoikeuden lisäksi hovioikeus voi siirtää kysymyksen korkeimpaan oikeuteen. Muutosta perusteltiin ennen kaikkea korkeimman oikeuden ennakkopäätöstehtävän täyttämismahdollisuuksien turvaamisella. Lisäksi sääntelyn laajentaminen koskemaan rikosasioita on ollut esillä (SOU 2013:17), mutta toistaiseksi se ei ole johtanut lainsäädäntötoimiin. Sanotun laajentamisen on katsottu edellyttävän säätämistä sekä korkeimman oikeuden velvollisuudesta ratkaista sille esitettävät kysymykset kiireellisesti että rikosasian vastaajan mahdollisuudesta peruuttaa suostumuksensa. Nykytilassa siirtopäätöksestä ei saa valittaa (RB 49:8.2).

Toisin kuin Suomessa, Ruotsissa ei ole säädetty ennakkopäätösvalituksesta. Tämä on huomionarvoista siksi, että ennakkopäätöskysymys ja ennakkopäätösvalitus voidaan nähdä eräiltä osin vaihtoehtoisiksi tavoiksi saattaa tietyntlaisia kysymyksiä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Ruotsissa korkeimman oikeuden ennakkopäätöskysymyksen antama vastaus on sitova. Sitovuuden on katsottu seuraavan suoraan yleisistä periaatteista, ja asiasta säätämistä erikseen on sen vuoksi pidetty turhana (Prop. 1988/89:78, s. 29 ja 69).

Ruotsissa korkein oikeus voi myös käsitellessään hovioikeuden jatkokäsittelyluvan epäämistä koskevaa valitusasiaa ottaa ratkaistavakseen sanottuun asiaan sisältyvän ennakkopäätösluonteisen kysymyksen (RB 54:12 a). Kysymys jatkokäsittelyluvan myöntämisestä jää siksi aikaa lepäämään. Tätäkin menettelyä on sovellettu vuosittain keskimäärin 1-2 asiassa.

2.3.3 Norja ja Tanska

Norjan ja Tanskan lainsäädännössä ei tunneta mahdollisuutta esittää ennakkopäätöskysymys ylemmälle tuomioistuimelle. Sanotuissa valtioissa ei ole käytössä myöskään sellaista jatkokäsittelylupajärjestelmää kuin Suomessa ja Ruotsissa.

2.3.4 Saksa

Saksassa alemmalla tuomioistuimella on mahdollisuus ja tietyissä tilanteissa velvollisuus siirtää käsiteltävänä olevassaan asiassa esille tullut laintulkintakysymys osavaltion perustuslain tulkintaa käsittelevän tuomioistuimen tai liittovaltion perustuslakituomioistuimen ratkaistavaksi. Saksan perustuslain 100 artiklan mukaan näin on silloin, kun tuomioistuin on päätenyt siihen, että sen sovellettavana oleva säännös on perustuslain vastainen tai kun oikeudenkäynnissä ilmenee tietyntilainen tulkinnanvarainen kysymys kansainvälisen oikeuden soveltumisesta asiassa sekä eräässä toisessa tilanteessa. Asiassa noudatettavasta menettelystä säädetään Bundesverfassungsgerichtsgesetzin 80—85 §:ssä. Menettely on tuomioistuin vetoista ja sen kohteena on noin 100 juttua vuosittain. Saksassa ei ole samanlaista jatkokäsittelylupajärjestelmää kuin Suomessa.

2.3.5 Alankomaat

Alankomaissa alemmat tuomioistuimet voivat esittää ennakkopäätöskysymyksen korkeimmalle oikeudelle siviili- ja rikosasioissa sekä vero-oikeudellisissa asioissa. Korkeimman oikeuden ratkaisu sitoo alempia tuomioistuinta kyseisessä asiassa. Ennakkopäätöskysymysmenettelyyn on oltu tyytyväisiä, koska sen nojalla korkeimman oikeuden ratkaistavaksi on saatu

oikeudellisia kysymyksiä, jotka eivät normaalia muutoksenhakureittiä yleensä päädy käsiteltäväksi ylimpään oikeusasteeseen, esimerkiksi kuluttajaoikeudellisia, työoikeudellisia tai vuokrasuhteeseen liittyviä asioita. Ennakkopäätöskysymyksiä esitetään korkeimmalle oikeudelle vuosittain siviiliasioissa keskimäärin 10 ja veroasioissa keskimäärin 3. Menettely on laajennettu koskemaan rikosasioita vasta vuonna 2022, joten siltä osin lukumäärätietoa ei ole vielä saatavilla.

2.3.6 Ranska

Ranskassa alemmat tuomioistuimet voivat esittää ennakkopäätöskysymyksen korkeimmalle oikeudelle siviili- ja rikosasioissa. Korkeimman oikeuden tulee antaa ratkaisunsa kolmessa kuukaudessa pyynnön esittämisestä. Korkeimman oikeuden ratkaisu ei sido alemmaa oikeutta, vaan on ainoastaan neuvoa-antava. Ennakkopäätöskysymyksiä esitetään korkeimmalle oikeudelle vuosittain keskimäärin noin 10.

2.3.7 Kansainväliset järjestöt

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklan mukaan Euroopan unionin tuomioistuin antaa ennakkoratkaisuja jäsenvaltioiden tuomioistuinten esittämiin unionin oikeuden pätevyyttä ja tulkintaa koskeviin kysymyksiin. Unionin tuomioistuimen antama ennakkoratkaisu koskee vain sitä, miten asiassa sovellettavia unionin oikeussääntöjä on tulkittava, ja asian ratkaiseminen ennakkoratkaisussa vahvistetun tulkinnan mukaisesti on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä. Ennakkoratkaisut ovat sekä ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta että kaikkia muitakin jäsenvaltioiden tuomioistuinta sitovia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 16. lisäpöytäkirjan mukaan lisäpöytäkirjan ratifioineiden valtioiden ylimmät tuomioistuimet voivat pyytää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta neuvoa-antavia lausuntoja vireillä oleviin asioihin liittyen. Neuvoa-antavia lausuntoja voidaan pyytää periaatekysymyksistä, jotka liittyvät Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa määriteltyjen oikeuksien ja vapauksien tulkintaan tai soveltamiseen.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa oikeusvarmuutta edistämällä korkeimman oikeuden mahdollisuuksia huolehtia lainkäytön yhtenäisyydestä ja oikeuskäytännön ohjaamisesta. Tarkoitus on, että esitetyt keinot ohjaisivat aikaisempaa tehokkaammin ennakkopäätösluonteisia oikeuskysymyksiä alemmista tuomioistuimista korkeimman oikeuden ratkaistavaksi ja parantaisivat korkeimman oikeuden edellytyksiä antaa ennakkopäätöksiä asioissa, jotka hovioikeudessa kuuluvat jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Kysymyksen ratkaiseminen jatkokäsittelylupa-asiassa (ns. hyppyvalituslupa)

Muutoksenhakua hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen koskevaan oikeudenkäymiskaaren 30 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a §, jossa säädettäisiin niin sanotusta hyppyvalitusluvasta korkeimmassa oikeudessa. Ehdotuksen mukaan jos valitus korkeimmassa oikeudessa koskisi jatkokäsittelyluvan myöntämistä hovioikeudessa ja asiassa olisi kysymys, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin, korkein

oikeus voisi valituslupan myöntäessään tai valitusta käsitellessään päättää, että se ratkaisee kysymyksen. Jatkokäsittelylupa-asian käsittelyä jatkettaisiin kysymyksen ratkaisemisen jälkeen.

Ehdotettu säännös tarkoittaisi käytännössä sitä, että korkein oikeus voisi ratkaista ennakkopäätösluonteisia kysymyksiä myös niissä asioissa, joissa hovioikeus ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa, ja arvioida jatkokäsittelylupan myöntämisen edellytyksiä vasta tämän jälkeen.

4.1.2 Ennakkopäätöskysymys

Oikeudenkäymiskaaren 30 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 §, jossa säädettäisiin ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimmalle oikeudelle. Ehdotetun säännöksen mukaan kärjäoikeus tai hovioikeus voisi päätöksellään siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi kysymyksen, joka koskee lain soveltamista sen käsiteltävänä olevassa asiassa. Menettely olisi käytettävissä sekä siviili- että rikosasioissa.

Ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen olisi tuomioistuimen harkinnassa. Tuomioistuimen tulisi kuitenkin kuulla asianosaisia pyynnön tekemisestä ja siirron saisi tehdä vain erityisestä syystä, jos joku asianosaisista vastustaa sitä. Hovioikeuden toisena asteena käsittelemässä asiassa siirtoa ei saisi tehdä, jos joku asianosaisista sitä vastustaisi.

Ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamiseen korkeimmassa oikeudessa sovellettaisiin soveltuvin osin valituslupan myöntämistä koskevia säännöksiä, mutta kysymys voitaisiin ottaa ratkaistavaksi ainoastaan jos se olisi tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Kun korkein oikeus olisi ratkaissut ennakkopäätöskysymyksen tai päättänyt olla ottamatta kysymystä ratkaistavaksi, kysymyksen siirtänyt tuomioistuin jatkaisi asian käsittelyä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset oikeudenkäynnissä

Ehdotettujen uusien säännösten tarkoituksena olisi edellä todetulla tavalla ohjata ennakkopäätösluonteisia kysymyksiä aikaisempaa tehokkaammin korkeimman oikeuden ratkaistavaksi ja siten edistää korkeimman oikeuden mahdollisuuksia ohjata oikeuskäytäntöä. Tällä olisi myönteinen vaikutus yleiseen oikeusvarmuuteen ja oikeusturvaan. Koska ennakkopäätökset ovat käytännössä tehokas tapa ohjata oikeuskäytäntöä ja antaa arvovaltaisia tulkintaratkaisuja, ennakkopäätösjärjestelmän vahvistaminen olisi omiaan selkeyttämään oikeustilaa ja vähentämään epäselvänä pidettyjä tulkintatilanteita, mikä helpottaisi alempien asteiden tuomioistuinten työtä.

Kuten edellä jaksossa 2 on todettu, korkein oikeus on useissa jatkokäsittelylupaa koskevissa ratkaisuisaan katsonut, että jatkokäsittelylupa olisi pitänyt myöntää myös ennakkoratkaisuperusteella (esim. viime vuosilta KKO 2023:2, KKO 2022:3, KKO 2021:39, KKO 2021:27, KKO 2021:1, KKO 2020:94, KKO 2020:62, KKO 2020:49 ja KKO 2020:42). Sanottujen ratkaisujen määrä on vaihdellut yksittäisistä noin viiteen ratkaisuun vuodessa. Voidaan arvioida, että ainakin osa ratkaisuisia esillä olleista kysymyksistä olisi voitu ratkaista ehdotetussa niin sanotussa hyppyvalituslupaa koskevassa menettelyssä korkeimmassa oikeudessa.

Ennakkopäätöskysymystä koskeva menettely olisi kokonaan uusi. Sen käyttäminen olisi alempien tuomioistuinten harkinnassa ja edellyttäisi pääsääntöisesti, että asianosaiset eivät vastusta sen käyttämistä. Korkeimmalle oikeudelle siirrettävien kysymysten lukumäärän arviointiin liittyy siksi paljon epävarmuustekijöitä. Lähin vertailukohta on Ruotsissa riita-asioissa sovellettava vastaava menettely, jonka perusteella Ruotsin korkein oikeus antaa vuosittain noin 1-2 ratkaisua. Ehdotetun sääntelyn soveltamisala on kuitenkin sanottua sääntelyä laajempi ehdotuksen koskiessa myös rikos- ja hakemusasioita. Näissä asiaryhmissä ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen tullee kuitenkin kysymykseen verrattain harvoin siksi, että menettelyyn soveltuvat lähinnä sellaiset kysymykset, joiden ratkaisemiseen vaikuttava tosiseikasto on riidaton.

Edellä mainitun perusteella voidaan arvioida, että ehdotettujen säännösten perusteella tultaisiin antamaan joitakin ennakkopäätöksiä vuodessa. Jatkokäsittelyluvan edellytyksiä koskevien valituslupa-asioiden määrään korkeimmassa oikeudessa muutoksilla ei liene sanottavaa vaikutusta, mutta ennakkopäätöskysymykset voivat lisätä korkeimmassa oikeudessa käsiteltävien valituslupa-asioiden määrää arviolta enintään kymmenellä asialla vuodessa.

Niissä asioissa, joissa ehdotettuja uusia säännöksiä sovellettaisiin, voidaan ehdotuksen arvioida edistävän yksittäistapauksissa asianosaisten oikeuksiin pääsyä sekä joissain tapauksissa lyhentävän kokonaiskäsittelyaikoja ja vähentävän asianosaisille aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja.

Oikeudenkäynnin kokonaiskesto voisi joissakin tapauksissa lyhentyä, kun muutoksenhaku kävisi tarpeettomaksi ennakkopäätöskysymystä koskevan ratkaisun vuoksi tai kun jatkokäsittelyluvan edellytyksiä koskevaa asiaa ei olisi tarpeen enää palauttaa hovioikeuteen jatkokäsittelyä varten. Toisaalta ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen pidentäisi kaikissa tapauksissa käsittelyaikaa kysymyksen siirtävässä tuomioistuimessa, kun asian käsittely odottaisi ratkaisua ennakkopäätöskysymykseen. Jos kysymystä ei otettaisi ratkaistavaksi, asian käsittelyaika korkeimmassa oikeudessa olisi tyypillisesti joitakin kuukausia.

Vastaavasti asianosaisten oikeudenkäyntikulut voisivat kokonaisuutena laskea niissä asioissa, joissa muutoksenhaku tai muu jatkokäsittely muodostuisi uusien säännösten ansiosta tarpeettomaksi. Ennakkopäätöskysymystä koskevasta menettelystä aiheutuisi kuitenkin tyypillisesti asianosaisille myös oikeudenkäyntikuluja, jos he osallistuisivat kysymyksen laadintaan ja lausuisivat asiassa korkeimmassa oikeudessa. Tällaisten kulujen voidaan kuitenkin arvioida jäävän vähäisiksi.

Uudet säännökset koskisivat käytännössä varsin rajattua määrää kaikista tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista, eikä ehdotuksella siten olisi laajamittaisia vaikutuksia oikeudenkäyntimenettelyyn yleisesti.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Esitys ei lisäisi työ määrää merkittävästi missään oikeusasteessa. Se ei lisäisi syyttäjien tai julkisten oikeusavustajien työ määrää eikä oikeusapulain tai muun lain nojalla yksityisille avustajille maksettavia palkkioita. Esityksellä ei tämän vuoksi olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia valtiolle.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen merkittävin yhteiskunnallinen vaikutus olisi oikeusvarmuuden lisääntyminen. Tämä johtuisi siitä, että korkeimman oikeuden mahdollisuuksia ohjata oikeuskäytäntöä

vahvistettaisiin. Erityisen merkityksellistä olisi mahdollisuus antaa ennakkopäätöksiä kysymyksistä, jotka eivät nykytilassa käytännössä koskaan tule korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tällaiset kysymykset koskevat erityisesti eräitä velkomusasioita. Tämä vahvistaisi asianosaisten oikeusturvaa. Oikeustilan selkiytyminen näissä asioissa olisi omiaan vähentämään esimerkiksi kohtuuttomien sopimusehtojen käyttämistä kuluttaja-asioissa. Oikeudellisten epäselvyyksien väheneminen on kaikkien etu yhteiskunnassa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Hyppyvalitusluvassa on kysymys valituslupajärjestelmän lähinnä teknisluontoisesta korjaustoimesta, jolla tavoitellaan jatkokäsittelylupajärjestelmän ja korkeimman oikeuden ennakkopäätösroolin välisen jännitteen ratkaisemista, jotta oikeudenkäyntien viivytystä vähennettäisiin ja edesautettaisiin korkeimman oikeuden mahdollisuuksia antaa ennakkopäätöksiä. Vaihtoehtoisesti samaan tavoitteeseen voitaisiin pyrkiä sillä, että säädettäisiin korkeimman oikeuden mahdollisuuksista yleisesti ratkaista asia tilanteessa, jossa asiat nykytilassa yleensä palautetaan hovioikeuteen tai korkeimpaan oikeuteen. Tätä ei kuitenkaan voida pitää toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona, koska se ei olisi tarkoituksenmukaista korkeimman oikeuden resurssien käyttämistä ja koska se merkitsisi arvaamattoman suurta poikkeamista oikeusastejärjestyksen periaatteesta. Pääsäännöstä poikkeavasta menettelystä säätäminen olisi ongelmallista siihen nähden, että jutun palauttamista koskeva oikeustila perustuu pitkälti tavanomaisoikeudellisiin sääntöihin ja oikeuskäytäntöön, mikä koskee paitsi korkeinta oikeutta, myös hovioikeuksia.

Ennakkopäätöskysymyksestä säätämisen yhtenä vaihtoehtona voidaan pitää ennakkopäätösvalituksen kehittämistä. Tämä ei kuitenkaan toisi korkeimman oikeuden ratkaistavaksi sellaisia kysymyksiä, joihin ei nykyäänkään käytännössä koskaan haeta muutosta. Mahdollisuudet kehittää ennakkopäätösvalitusjärjestelmästä houkuttelevampi asianosaisten kannalta ovat rajalliset, mihin vaikuttaa sekin, että muutoksenhaun käräjäoikeudesta on jatkossakin perusteltua suuntautua valtaosaltaan hovioikeuteen.

Toisena vaihtoehtona voidaan pitää sitä, että säädettäisiin sellaisesta menettelystä, jossa korkein oikeus antaa ehdotetun kaltaisessa menettelyssä sitovan lainkäyttöratkaisun asemesta neuvo-antavan oikeusohjeen, jonka se voi julkaista ennakkopäätöksenä. Tämä ei kuitenkaan ole sovitettavissa yhteen korkeimman oikeuden perustuslaillisen tehtävän kanssa. Muutos merkitsisi tuomiovallan ja lainsäädäntövallan välisen rajan hämärtymistä.

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierros

6.1.1 Aluksi

Hallituksen esitys perustuu valittujen keinojen osalta korkeimman oikeuden tekemään aloitteeseen lainsäädäntötoimeen ryhtymisestä, joka annettiin valtioneuvostolle 21.6.2023. Aloituksen liitteenä on korkeimman oikeuden muutoksenhakutyöryhmän 16.6.2023 päivätty [muistio](#), joka on laadittu hallituksen esityksen muotoon.

Aloite oli [lausuntokierroksella](#) 11.9.2023–20.10.2023. Lausuntoja annettiin 26. Lausunnoista on laadittu lausuntotiivistelmä ([Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2024:4](#)).

Lausunnonantajat tukivat ehdotusten tavoitteita. Esitystä pidettiin perusteltuna ja tarpeellisena.

Hyppyvalitusta koskevaa ehdotusta kannatettiin laajasti lausunnoissa.

Myös ennakkopäätöskysymysmenettelyyn suhtauduttiin lausunnoissa pääosin myönteisesti. Toisaalta eräissä lausunnoissa ehdotukseen suhtauduttiin kriittisesti. Lausunnoissa nostettiin esiin useita kysymyksiä, joita on lausuntojen mukaan syytä vielä arvioida tarkemmin valmistelussa. Erityistä huomiota kiinnitettiin menettelyssä annettavien ratkaisujen sitovuuteen ja menettelyyn käytettävään aikaan. Eräät lausunnonantajat esittivät eräitä yksityiskohtaisia huomioita muutettaviksi ehdotetuista pykälistä.

Esityksen jatkovalmistelu on tehty oikeusministeriössä.

Seuraavassa arvioidaan lausuntopalautteen päälinjoja liittyen siihen, mitä aloitteessa ehdotetaan. Samassa yhteydessä on käsitelty sitä, millaisia muutoksia esitykseen on näiltä osin tehty.

6.1.2 Ennakkopäätösmenettelyyn käytettävä aika

Aloitteen liitteenä olevassa mietinnössä on todettu, että korkeimman oikeuden tulisi käsitellä ennakkopäätöskysymystä koskeva asia mahdollisimman joutuisasti. Toisaalta mietinnössä on katsottu, ettei ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen käytännössä olisi mahdollista asioissa, jotka on käsiteltävä kiireellisinä. Eräissä lausunnoissa, joita ovat esittäneet erityisesti käräjäoikeudet, on ehdotettu, että korkeimmalle oikeudelle asetettaisiin määräaika ratkaisun antamista varten. Määräajaksi on ehdotettu kolmea kuukautta, joka on käytössä Ranskassa vastaavassa menettelyssä.

Määräajan asettamista korkeimmalle oikeudelle muutoksenhakuasian käsittelyyn on valmistelussa pidetty ongelmallisena perustuslain 21 §:n oikeusturvasääntelyn ja perustuslain 3 §:ssä turvatuun tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei tuomioistuimelle tule lähtökohtaisesti asettaa määräaika valitusasian ratkaisemiselle (PeVL 15/2021 vp kohta 11). Tyypillisesti lainsäädännössä ei ole asetettu määräaikoja muutoksenhakuasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle, ellei esimerkiksi unionioikeudellisista velvoitteista muuta poikkeuksellisesti johdu (ks. rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 41 §). Sinänsä ennakkopäätöskysymyksessä ei ole kysymys muutoksenhakuasiasta, mutta ottaen huomioon, että menettelyn tarkoituksena on tuottaa ennakkopäätöksiä ja että asian käsittely alioikeudessa odottaa korkeimman oikeuden ratkaisua, sanottu soveltuu siihen soveltuvilta osin.

Korkeimmalle oikeudelle esitetään kuitenkin säädettävän velvollisuus käsitellä ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä. Tätä voidaan perustella sillä, että menettely saattaa aiheuttaa viivästystä ainakin asian ratkaisemiselle siirtäneessä tuomioistuimessa, mutta mahdollisesti myös asian kokonaiskestolle. Viivytyksestä voi aiheutua asianosaisille kustannuksia ja monenlaista harmia. Menettelyyn voidaan ryhtyä vastoin asianosaisen nimenomaista kantaa ja sen käyttöala kattaa myös asiat, joiden merkitys asianosaiselle voi olla hyvinkin korostunut. Näin ollen viime kädessä yleiseen etuun nojautuvaa pyrkimystä vahvistaa korkeimman oikeuden mahdollisuuksia antaa ennakkopäätöksiä on perusteltua tasapainottaa säännöksellä, joka ottaa huomioon yksittäisen asian asianosaisen yksityisen edun. Myös Ruotsissa on katsottu, että sääntelyn laajentaminen koskemaan myös rikosasioita edellyttäisi siitä säättämistä, että korkeimmalle oikeudelle säädettäisiin velvollisuus asian kiireelliseen ratkaisemiseen (SOU 2013:17).

6.1.3 Ennakkopäätöskysymys- ja hyppyvalitusmenettelyssä annettavien ratkaisujen sitovuus

Aloitteen liitteenä olevassa mietinnössä on hyppyvalituksen osalta todettu, että korkeimman oikeuden kysymyksessä tekemä ratkaisu olisi pantava asian jatkokäsittelyn perustaksi. Ennakkopäätöskysymyksen osalta mietinnössä on katsottu, että ennakkopäätöskysymyksen johdosta annettu korkeimman oikeuden ratkaisu olisi otettava asian jatkokäsittelyn perustaksi samaan tapaan kuin lainvoiman saanut välituomio.

Itä-Suomen hovioikeus kritisoi esitystä tältä osin katsoen sen herättävän kysymyksiä perustuslaissa säädetyn oikeusastejärjestyksen ja siihen sisältyvän alempien tuomioistuinten oikeusasteellisen riippumattomuuden ja niiden perinteisen tulkinnan kannalta. Se, että prejudikaattia olisi noudatettava samalla tavalla ja samanlaisella sitovuudella kuin lakia, olisi periaatteellisesti ja oikeuslähdeopillisesti merkittävä muutos. Näillä perustein hovioikeus pyysi sen arvioimista jatkovalmistelussa, voisiko annettava ennakkopäätös olla ainoastaan neuvoa-antava.

Myös Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus piti sitovuutta ongelmallisena. Vakiintuneen oikeuslähdeopin mukaan korkeimman oikeuden ennakkopäätökset ovat heikosti velvoittavia oikeuslähteitä eli käräjäoikeus voi poiketa niistä. Oikeudellinen sitovuus olisi ongelmallinen tuomarin riippumattomuuden ja vakiintuneen oikeuslähdeopin kannalta. Se ei myöskään olisi omiaan motivoimaan käräjäoikeuksia esittämään ennakkoratkaisupyyntöjä.

Jatkovalmistelussa ei ole poikettu korkeimman oikeuden muutoksenhakutyöryhmän mietinnössä omaksutusta lähtökohdasta, joka edellä todetuin tavoin koskee sekä ennakkopäätöskysymys- että hyppyvalitusmenettelyä. Tämä ratkaisu perustuu arvioon, että kysymys on jäsennettävä lähinnä oikeusastejärjestyksen periaatteen sovellutukseksi eikä oikeuslähdeoppia koskevaksi muutokseksi. Korkeimman oikeuden tekemä ratkaisu on lainkäyttöratkaisu, jonka kohteena on konkreettinen lainsoveltamista koskeva kysymys yksittäisessä asiassa. Ratkaisun tekemisen jälkeen sama kysymys ei enää ole alemman tuomioistuimen ratkaistavana, vaan asia on tämän kysymyksen osalta lopullisesti ratkaistu. Tältä osin tilanne ei juuri eroa siitä, että alemman tuomioistuimen osaratkaisuun on haettu muutosta. Ei ole pidettävä selvänä sitä, olisiko neuvoa-antavan ratkaisun antaminen ylipäättään sellaista tuomiovallan käyttämistä, joka on perustuslain 99 §:ssä mukaan säädetty korkeimman oikeuden tehtäväksi.

6.1.4 Asianosaisen suostumus

Korkeimman oikeuden muutoksenhakutyöryhmän mietinnössä on ehdotettu, että ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä harkitsevan tuomioistuimen tulisi kuulla asianosaisia, mutta heidän suostumuksensa ei olisi ehdoton edellytys kysymyksen siirtämiselle, vaan kysymys voitaisiin erityisestä syystä siirtää, vaikka asianosainen sitä vastustaa.

Ehdotettua pidettiin pääosin kannatettavana.

Julkiset oikeusavustajat ry huomautti, että mikäli siirto tehdään asianosaisen vastustuksesta huolimatta, on oikeudenkäyntikuluja ratkaistaessa harkittava oikeudenkäyntikulujen kohtuullistamista tältä osin.

Helsingin hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, että menettely saattaisi hyvinkin vaikuttaa asianosaisen muutoksenhakumahdollisuuteen ja oikeudenkäyntikuluihin sekä käsittelyn kestoon. Tämän vuoksi hovioikeus ehdotti, että ennakkopäätöskysymysmenettelyn tulisi olla

mahdollista vain kaikkien asianosaisten nimenomaisella suostumuksella. Tämä olisi myös johdonmukaista suhteessa ennakkopäätösvalituksen edellytyksistä säädettyyn.

Jatkovalmistelussa on lähdetty siitä, että asianosaisten suostumuksen voi nähdä olevan tärkeä edellytys menettelylle, joka saattaa aiheuttaa asianosaiselle kuluja ja viivästystä. Ennakkopäätösvalituksesta säädettyä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että menettely perustuu olennaisella tavalla asianosaisten suostumuksen varaan (PeVL 4/2010 vp s. 6). Muutoksenhakumenettelyä on 1900-luvun aikana systemaattisesti ja pitkäjänteisesti kehitetty siihen suuntaan, että asianosaiset saavat määrätä muutoksenhausta. Jatkovalmistelussa on siten jaettu edellä todetut näkökohdat. Toisaalta oikeusturvaan ja oikeusvarmuuteen ankkuroituvat syyt, joiden perusteella mietinnössä on esitetty mahdollisuutta kysymyksen siirtämiseen erityisestä syystä asianosaisten kieltäytymisestä huolimatta, ovat painavia. Näillä perusteilla jatkovalmistelussa on päädytty ehdottamaan mietinnössä kuvattua mahdollisuutta. Ehdotukseen on kuitenkin tehty se muutos, että hovioikeuden käsitellessä asiaa muutoksenhakuasteena kysymyksen siirtäminen ei olisi mahdollista ilman asianosaisten suostumusta. Tämä perustuu keskeisesti siihen, ettei vastaavaa painavaa tarvetta suostumusedellytyksen murtamiseen näyttäisi olevan enää hovioikeusvaiheessa.

6.2 Kuulemistilaisuus

Oikeusministeriössä järjestettiin 22.4.2024 kuulemistilaisuus, johon kutsuttiin korkeimman oikeuden esityksestä lausuneet tahot ja korkein oikeus. Kuultaville oli toimitettu luonnos hallituksen esitykseksi, joka oli laadittu lausuntopalautteen perusteella.

Kuulemistilaisuudessa luonnosta pidettiin pääosin kannatettavana. Luonnoksesta esitettiin eräitä yksityiskohtaisia huomioita, jotka on otettu huomioon jatkovalmistelussa.

Merkittävin kuulemistilaisuudessa esiin tullut muutosesitys oli se, että Suomen Lakimiesliiton mukaan olisi säädettävä muutoksenhakuasteina asianosaiselle, jonka tahdon vastaisesti kysymys on siirretty korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tämän johdosta esitystä on muutettu säätämällä prosessuaalisesta kantelusta.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Oikeudenkäymiskaari

2 luku Päätösvaltaisuudesta

9 §. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä koskeva kantelu voitaisiin korkeimmassa oikeudessa käsitellä ja ratkaista myös kolmen jäsenen kokoonpanossa, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen. Säännös vastaisi asiallisesti 10 §:n 1 momenttia. Muutoksen tarkoitus olisi mahdollistaa se, että sama kolmen jäsenen kokoonpano voisi ratkaista sekä kantelun ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä että ennakkopäätöskysymyksen ottamisen ratkaistavaksi, jos näin hyväksi harkitaan. Tämä palvelisi asian nopeaa ratkaisemista ja korkeimman oikeuden voimavarojen tarkoituksenmukaista kohdistamista. Toisaalta asiat voitaisiin ratkaista myös eri kokoonpanoissa sen mukaan, mikä kussakin asiassa katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

14 luku Asian käsittelystä oikeudessa

4 §. Oikeudenkäymiskaaren 14 luku sisältää yleisiä säännöksiä asian käsittelystä oikeudessa. Luvun 4 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi *2 momentti*, joka sisältäisi informatiivisen viittauksen ennakkopäätöskysymystä koskevaan pykälään.

24 luku **Tuomioistuimen ratkaisu**

7 §. Pykälään lisättäisiin uusi *3 momentti*, jonka mukaan käräjäoikeuden tuomioon olisi liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu, jos käräjäoikeus olisi esittänyt asiassa ennakkopäätöskysymyksen. Tämä perustuisi siihen, että käräjäoikeuden ratkaistavana ollut asiaan sisältynyt kysymys olisi lopullisesti ratkaisu korkeimmassa oikeudessa, eikä se enää olisi käräjäoikeuden ratkaistavana. Toisaalta informatiivisista syistä tuomioon olisi liitettävä myös korkeimman oikeuden päätös, jolla ennakkopäätöskysymystä ei ole otettu ratkaistavaksi.

15 §. Pykälään lisättäisiin uusi *4 momentti*, joka vastaisi asiallisesti edellä selostettua 7 §:n 3 momenttia.

30 luku **Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen**

3 a §. Oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen koskevaan 30 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 3 a §, jossa säädettäisiin niin sanotusta hyppyvalitusluvasta korkeimmassa oikeudessa. Ehdotettu säännös merkitsisi, että korkein oikeus voisi ratkaista valitusasiaan sisältyvän kysymyksen, vaikka hovioikeus ei ole myöntänyt asiassa jatkokäsittelylupaa. Tavoitteena on edellä kerrotuin tavoin parantaa korkeimman oikeuden edellytyksiä antaa ennakkopäätöksiä asioissa, jotka hovioikeudessa kuuluvat jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin. Tavoitteena on myös helpottaa lainvoimaisen ratkaisun saamista ilman aiheetonta viivytystä, mikä parantaisi asianosaisten oikeusturvaa.

Ehdotettua pykälää voitaisiin soveltaa asioissa, joissa hovioikeus ei ole myöntänyt lain 25 a luvussa tarkoitettua jatkokäsittelylupaa. Korkein oikeus toimii näissä asioissa aina kolmantena oikeusasteena, ja valittaminen korkeimpaan oikeuteen edellyttää, että se myöntää muutoksenhakijalle valitusluvan. Hovioikeuden päätökseen, jolla jatkokäsittelylupa on myönnetty, ei sen sijaan saa hakea muutosta (25 a luvun 19 §:n 1 momentti).

Säännös soveltuisi kaikissa niissä rikos-, riita- ja hakemusasioissa, joiden jatkokäsittely mainitun luvun mukaan edellyttää lupaa hovioikeudessa. Jatkokäsittelylupajärjestelmän ulkopuolella ovat nykyisin vain rikosasiat, joissa vastaaja on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta.

Puheena olevassa pykälässä tarkoitetuissa asioissa hovioikeus on katsonut, että mikään lain 25 a luvun 11 §:ssä säädetty jatkokäsittelyluvan myöntämisen peruste ei ole täyttynyt. Mainitun pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan jatkokäsittelylupa on myönnettävä myös, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa on tärkeä myöntää asiassa jatkokäsittelylupa (ns. ennakkoratkaisuperuste). Jos hovioikeus ei asiaan sisältyvästä ennakkopäätösluonteisesta kysymyksestä huolimatta olisi myöntänyt jatkokäsittelylupaa, korkein oikeus voisi ottaa kysymyksen ratkaistavakseen. Poikkeuksellisesti kyse voisi myös olla siitä, että hovioikeus olisi virheellisesti katsonut asian kuuluvan jatkokäsittelylupajärjestelmän soveltamisalaan.

Pykälää voitaisiin soveltaa sekä tapauksissa, joissa hovioikeus on evännyt jatkokäsittelyluvan koko asiassa, että tapauksissa, joissa lupaa ei ole myönnetty jollekin valittajista tai osassa asiasta (25 a luvun 12 §). Mahdollisuus olisi hyödyllinen erityisesti viimeksi mainitussa tilanteessa,

koska muutosta päätökseen haetaan tällöin vasta pääasiaratkaisun yhteydessä (luvun 19 §:n 2 momentti).

Kun hovioikeus päätöksellään hylkää valittajan pyynnön jatkokäsittelyluvan myöntämisestä, se ei ratkaise asiaa aineellisesti, vaan asian ratkaisu jää kärjäoikeuden ratkaisun varaan. Jos valittaja tällöin hakee päätökseen muutosta korkeimmasta oikeudesta ja jos valituslupa myönnetään, korkeimmassa oikeudessa on nykyisin kysymys vain siitä, myönnetäänkö valittajalle jatkokäsittelylupa hovioikeuteen. Korkein oikeus ei näin pääse ratkaisemaan aineellisesti asiaan mahdollisesti sisältyvää, ehkä hyvinkin merkittävää kysymystä. Jos korkein oikeus myöntää jatkokäsittelyluvan, seurauksena on yleensä jutun palauttaminen takaisin hovioikeuden käsiteltäväksi.

Ehdotetun säännöksen mukaan näissä tilanteissa korkein oikeus voisi valitusluvan myöntäessään tai valitusta käsitellessään päättää ottaa kysymyksen suoraan itse käsiteltäväkseen ja ratkaistavakseen, vaikka hovioikeus ei ole ratkaissut kysymystä aineellisesti. Tämä olisi poikkeus oikeusastejärjestyksen periaatteesta, koska korkein oikeus arvioisi suoraan kärjäoikeuden tuossa kysymyksessä tekemää ratkaisua ja ratkaisisi itse kysymyksen. Koko asiaa korkeimman oikeuden ei olisi välttämätöntä ratkaista, vaan riittävää olisi ratkaista siinä oleva ennakkopäätösluonteinen kysymys. Korkein oikeus voisi tehdä ehdotettua menettelyä koskevan päätöksen joko valitusluvan myöntämisen yhteydessä valituslupakokoonpanossa tai myöhemmin valituksen käsittelevässä kokoonpanossa.

Ehdotetun pykälän mukainen menettely voisi koskea kaikenlaisia niitä kysymyksiä, joiden osalta korkein oikeus voi nykyisinkin asiaratkaisua koskevassa muutoksenhaussa 30 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla myöntää rajoitetun valitusluvan. Nämä ovat yleensä ennakkopäätösluonteisia oikeudellisia kysymyksiä, joiden ratkaiseminen korkeimmassa oikeudessa on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi. Kysymys voi olla vaikkapa rikosoikeudellisen vastuun tietystä edellytyksestä tai siviilioikeudellisen velvoitteen jostakin osakysymyksestä. Kyse olisi aina oikeusnormien soveltamisesta kyseisessä asiassa eikä menettelyssä voitaisi vain lausua yleisesti jostakin oikeudellisesta kysymyksestä. Kysymyksen olisi toisin sanottuna oltava merkityksellinen asian ratkaisemisen kannalta, koska kysymyksessä on tuomiovallan käyttäminen.

Jatkokäsittelyluvan rajoittamisesta säädetään 25 a luvun 12 §:ssä. Pykälä koskee myös korkeimmassa oikeudessa myönnettävää jatkokäsittelylupaa, ja se olisi siksi otettava huomioon myös hyppyvalitusmenettelyssä, jonka jälkeen korkein oikeus jatkaisi jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan asian käsittelemistä. Mainittu pykälä ei kuitenkaan koskisi sitä, miten korkein oikeus voisi 30 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla osana valitusluparatkaisua rajoittaa hyppyvalitusmenettelyssä ratkaistavaksi ottamaansa kysymystä. Näin olisi siksi, että hyppyvalitusmenettelyssä tapahtuva ennakkopäätösluonteisen kysymyksen ratkaiseminen edeltäisi jatkokäsittelyluvasta päättämistä. Menettelyssä olisi kuitenkin edellä selostetuin tavoin otettava huomioon se, että kysymys olisi jatkokäsittelylupa-asiasta. Toisin sanottuna korkein oikeus voisi hyppyvalitusmenettelyssä ratkaista minkä tahansa kysymyksen, jollaiseen valituslupa voitaisiin sitä koskevien sääntöjen nojalla rajata, mutta jos korkein oikeus päätyisi kysymyksen ratkaistuaan siihen, että jatkokäsittelylupa olisi myönnettävä, jatkokäsittelyluvan mahdollinen rajoittaminen olisi tehtävä 25 a luvun 12 §:n mukaisesti.

Esimerkkinä tilanteesta, jossa ehdotettua hyppyvalitusmenettelyä voitaisiin jatkossa soveltaa, voidaan mainita KKO 2020:94. Jutussa oli kysymys siitä, oliko jatkokäsittelylupa myönnettävä rikosasian asianomistajalle, joka oli esittänyt oikeudenkäynnin viivästyistä koskevan hyvitysvaatimuksen esittämättä kuitenkaan vastaajaa kohtaan mitään vaatimuksia. Korkein oikeus on myöntänyt asianomistajalle valitusluvan ja palauttanut asian hovioikeuteen.

Hovioikeus on sittemmin ratkaissut asian siten, että se ei ole muuttanut kärjäoikeuden tuomion lopputulosta, minkä jälkeen korkein oikeus on ottanut hyvitysvaatimuksen asiallisesti ratkaistavakseen asianomistajan uuden valituksen myötä. Lopulta korkein oikeus on ratkaissut asian ratkaisussa KKO 2023:26, jossa hovioikeuden tuomion lopputulosta ei ole muutettu. Jos hyppyvalitusmenettely olisi ollut käytössä asiaa ensimmäisen kerran korkeimmassa oikeudessa ratkaistaessa, korkein oikeus olisi asiaa hovioikeuteen palauttamatta voinut ratkaista kysymyksen lopullisesti.

Hyppyvalitusmenettely voisi soveltua myös tilanteeseen, jossa tarvetta valitusluvan myöntämiseen olisi arvioitava sen valossa, rasittaako kärjäoikeuden ratkaisua menettelyvirhe. Tällöin korkein oikeus voisi valitusluvan myönnettyään ratkaista, onko menettely ollut virheellistä, ja ratkaistuaan tämän kysymyksen arvioida erikseen jatkokäsittelyluvan myöntämisen tarvetta

Lain 30 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan, jos valituslupa myönnetään 2 momentin 2 kohdan mukaisesti rajoitettuna, korkein oikeus voi muilta osin perustaa ratkaisunsa valituksen kohteena olevassa ratkaisussa todettuihin seikkoihin. Ehdotetussa menettelyssä tämä tarkoittaisi kärjäoikeuden ratkaisua, jonka varaan asia on jäänyt. Koska kuitenkin mahdollinen jatkokäsittelyluvan myöntäminen hovioikeuteen on vielä vireillä, menettely voisi koskea lähinnä kysymyksiä, joita koskevat tosiseikat ovat asiassa riidattomia tai joiden ratkaisu ei muutoin edellytä kannanottoa näyttökysymyksiin. Tarkoitus ei ole, että korkeimmassa oikeudessa otettaisiin vastaan suullista todistelua tässä menettelyssä.

Se, missä tapauksissa ehdotettua menettelyä käytettäisiin, olisi korkeimman oikeuden harkinnassa. Vaihtoehtona menettelylle olisi edelleen se, että korkein oikeus myöntäisi asiassa valitusluvan ja jatkokäsittelyluvan sekä palauttaisi asian hovioikeuden ratkaistavaksi, vaikka asiaan sisältyisi ennakkopäätösluonteinen kysymys. Keskeistä olisi sen arviointi, kuinka hyvän pohjan oikeudenkäynti tuossa vaiheessa antaa korkeimman oikeuden ratkaisulle. Tähän vaikuttaisi se, kuinka kattavasti kysymys on jo kärjäoikeudessa ollut asianosaisten asianajon kohteena ja kuinka seikkaperäisesti kärjäoikeus on perustellut kysymyksen ratkaisun. Joissakin tapauksissa olisi perustellumpaa palauttaa asia hovioikeuden ratkaistavaksi ja odottaa mahdollista uutta muutoksenhakua, jolloin käytettävissä olisi myös hovioikeuden kysymyksessä tekemä ratkaisu.

Kysymyksen ratkaiseminen suoraan korkeimmassa oikeudessa ei edellyttäisi asianosaisten pyyntöä eikä suostumusta. Jatkokäsittelylupaa koskevassa valituslupahakemuksessa ja valituksessa voitaisiin kuitenkin kiinnittää tähän mahdollisuuteen huomiota. Korkein oikeus voisi myöntää valitusluvan ja päättää kysymyksen ratkaisemisesta itse jo ennen vastauksen pyytämistä vastapuolelta. Vastaus olisi kuitenkin pyydetävä ennen kysymyksen ratkaisemista. Kuulemisperiaatteen nojalla korkeimman oikeuden olisi varattava asianosaisille tilaisuus lausua siitä, onko kysymys aiheellista ottaa suoraan ratkaistavaksi korkeimmassa oikeudessa, tai suoraan ratkaistavaksi otetusta kysymyksestä, ellei tämä ilmenisi esimerkiksi valituslupahakemuksesta. Tämä perustuisi siihen, että asianosainen menettäisi mahdollisuutensa hakea muutosta, jos asia ratkaistaan suoraan korkeimmassa oikeudessa, mikä ei saisi tulla asianosaiselle yllätyksenä. Asian käsittelyssä noudatettaisiin 30 luvun säännöksiä. Käsittelyssä olisi kuitenkin otettava huomioon se, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset saattavat tietyissä tilanteissa edellyttää hyppyvalitusasioissa muita asioita alemmalla kynnyksellä suullisen käsittelyn toimittamista korkeimmassa oikeudessa. Näin on siksi, että asianosaisella on laajempi oikeus tulla suullisesti kuulluksi hovioikeudessa sen ratkaistessa asian valitusasteena kuin korkeimmassa oikeudessa. Tämän oikeuden voidaan olettaa jäävän tyypillisesti toteutumatta hyppyvalitusasioissa, jolloin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteista saattaa joissakin tilanteissa seurata, että korkeimmalla oikeudella on

oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 20 §:n fakultatiivisesta sanamuodosta huolimatta velvollisuus suullisen käsittelyn toimittamiseen.

Kun korkein oikeus myöntäisi valituslupan ja päättäisi itse ratkaista kysymyksen, kysymys jatkokäsittelylupan myöntämisestä hovioikeuteen jäisi odottamaan ensin mainitun kysymyksen ratkaisua. Kysymyksen ratkaisun jälkeen, yleensä samassa yhteydessä, korkein oikeus ratkaisisi sen, onko muutoksenhakijalle myönnettävä jatkokäsittelylupa hovioikeuteen.

Asian laadusta johtuu, että kysymyksen ratkaisemisen jälkeen tehtävässä jatkokäsittelylupaharkinnassa korkeimman oikeuden olisi sovellettava 25 a luvun 11 §:n mukaisia jatkokäsittelylupaperusteita hyppyvalitusmenettelyn tarkoituksena valossa. Esimerkiksi jatkokäsittelylupan myöntäminen ennakkopäätösperusteella kysymyksen ratkaisemisen jälkeen ei yleensä olisi tarkoituksenmukaista. Jatkokäsittelylupaharkinta olisi kysymyksen ratkaisemisen jälkeen tehtävä kysymystä koskevan ratkaisun sekä alempien asteiden lopputuloksen valossa. Jos korkeimman oikeuden ratkaisu vastaisi käräjäoikeuden ratkaisua, jatkokäsittelylupan myöntäminen ei yleensä olisi tarpeen, vaan asia voisi muutoin jäädä käräjäoikeuden ratkaisun varaan. Jos taas korkeimman oikeuden ratkaisu poikkeaisi käräjäoikeuden ratkaisusta, jatkokäsittelylupan myöntäminen hovioikeuteen olisi yleensä tarpeen, koska olisi aiheutta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta asiassa. Kuitenkin yleisten prosessiperiaatteiden mukaisesti korkein oikeus voisi viivytyksen välttämiseksi ratkaista asian myös aineellisesti sitä hovioikeuteen palauttamatta, jos asianosaisten oikeusturva ei muuta edellyttäisi. Tässä harkinnassa olisi otettava huomioon asiaosaisten oikeus saada asiansa ilman aiheetonta viivästystä ratkaistuksi. Joissakin tilanteissa voisi nimittäin olla epätarkoituksenmukaista, että vähätöinen ja selkeäpiirteinen asia vielä tässä vaiheessa palautettaisiin vastoin asianosaisten tahtoa oikeusastejärjestyksen periaatteen vuoksi hovioikeuteen. Toisaalta se saattaisi edesauttaa korkeimman oikeuden mahdollisuuksia keskittää resurssinsa ennakkopäätösten antamiseen. Mahdollista sinänsä olisi sekin, että asian johonkin muuhun kuin korkeimman oikeuden ratkaistavaan kysymykseen myönnettäisiin samassa yhteydessä jatkokäsittelylupa, ja asia sen osalta palautettaisiin hovioikeuteen. Kysymys voitaisiin myös ratkaista joltakin osin suoraan korkeimmassa oikeudessa ja palauttaa muilta osin hovioikeuteen.

Korkeimman oikeuden ehdotetussa menettelyssä antamalla ratkaisulla olisi vastaava merkitys kuin ennakkopäätöksillä yleensäkin.

Jos korkein oikeus ratkaistuaan kysymyksen palauttaisi asian hovioikeuteen, korkeimman oikeuden kysymyksessä tekemä ratkaisu olisi pantava asian jatkokäsittelyn perustaksi.

30 a luku **Ennakkopäätösvalitus ja ennakkopäätöskysymys**

7 §. Oikeudenkäymiskaaren 30 a luvussa säädetään ennakkopäätösvalituksesta. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 §, jossa säädettäisiin ennakkopäätöskysymyksestä. Samalla luvun otsikko muokattaisiin ja lukuun lisättäisiin luvun rakennetta selkeyttävät väliotsikot.

Ehdotetun pykälän *1 momentin* mukaan käräjäoikeus tai hovioikeus voisi päätöksellään siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi kysymyksen, joka koskee lain soveltamista sen käsiteltävänä olevassa asiassa. Tällaista kysymystä nimitettäisiin säännöksessä ennakkopäätöskysymykseksi. Säännös koskisi kaikkia yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviä lainkäyttöasioita eli riita-, rikos- ja hakemusasioita. Säännös koskisi myös asioita, joita käräjäoikeus käsittelee maoikeutena tai merioikeutena. Säännöksen soveltamisala olisi toisin sanottuna merkittävästi laajempi kuin esikuvana käytetyssä ruotsalaisessa sääntelyssä, jonka käyttöala on käytännössä osoittautunut toivottua suppeammaksi.

Säännöstä sovellettaisiin yleisten tuomioistuinten lisäksi markkinaoikeudessa asioissa, joiden käsittelyyn markkinaoikeudessa sovelletaan oikeudenkäymiskaarta ja joissa muutosta markkinaoikeuden ratkaisuun haetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 7 luvun 4 §:n mukaan korkeimmalta oikeudelta. Tämä perustuisi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain viittaussäännöksiin (4:17, 5:17). Asioiden käsittelyyn vakuutus-oikeudessa ei sovelleta oikeudenkäymiskaarta. Ehdotettu sääntely ei siten koskisi vakuutus-oikeutta edes niissä asioissa, joissa vakuutus-oikeuden ratkaisuun voidaan hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta. Se ei koskisi myöskään työtuomioistuinta, koska sen ratkaisuihin ei voida hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta. Säännös ei samalla perusteella koskisi valtakunnanoikeutta.

Useimmiten asiassa ilmenevä ennakkopäätöskysymysluonteinen kysymys olisi tarkoituksenmukaista siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi jo asiaa ensi asteessa käsiteltäessä. Tällöin menettelyn käyttämisestä asian ratkaisemiselle ja asianosaisille koituvat hyödyt olisivat yleensä suurimmillaan. Menettelystä asianosaisille aiheutuvaa viivästystä tasapainottaisivat lopullisen ratkaisun saaminen ennakkoluonteiseen kysymykseen jo varhaisessa vaiheessa ja siitä mahdollisesti aiheutuva oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisempi kohdentuminen.

Tarve ennakkopäätöskysymyksen siirtämiseen saattaisi kuitenkin tulla esiin myös muutoksenhakuasiassa hovioikeudessa. Näin voi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa ennakkopäätösluonteinen kysymys koskisi hovioikeusmenettelyä tai muuten ilmenisi vasta hovioikeudessa. Asiassa, jonka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena, hovioikeudella olisi vastaavat mahdollisuudet ennakkopäätöskysymyksen esittämiseen kuin kärjäoikeudella. Tällöin hovioikeuden harkinta siitä, olisiko kysymys siirrettävä korkeimpaan oikeuteen, ei juuri poikkeaisi kärjäoikeudessa tehtävästä harkinnasta.

Sen sijaan muissa tilanteissa hovioikeuden olisi lähtökohtaisesti syytä suhtautua pidättyväisesti ennakkopäätöskysymyksen siirtämiseen. Menettelyn käynnistäminen hovioikeusvaiheessa olisi yleensä omiaan lisäämään oikeudenkäynnin kokonaiskestoa, ja menettelystä asianosaisille koituvat hyödyt olisivat yleensä olennaisesti pienempiä kuin kärjäoikeusvaiheessa. Kun hovioikeus tunnistaisi ennakkopäätösluonteisen kysymyksen, sen olisi oikeusastejärjestyksen periaatteen mukaisesti useimmiten perusteltua ratkaista kysymys itse, tarpeen mukaan esimerkiksi vahvennetussa jaostossa, sekä harkintansa mukaan julkaista ratkaisu. Toisaalta jos yksittäisessä asiassa hovioikeus arvioisi menettelyn käyttämisestä saatavat hyödyt poikkeuksellisen suuriksi ja ennakkopäätöksen saamisen tarpeen painavaksi, estettä ennakkopäätöskysymyksen siirtämiselle ei muutoksenhakuasiassa olisi.

Markkinaoikeudessa siirtämisen edellytykset olisivat edellä mainituissa asiaryhmissä vastaavat kuin kärjäoikeudessa.

Kun otetaan huomioon ennakkopäätöskysymyksen käsittelyyn korkeimmassa oikeudessa kuluva aika, ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen ei käytännössä olisi mahdollista asioissa, jotka on käsiteltävä kiireellisinä. Tällaisia ovat esimerkiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:ssä tarkoitetut asiat, joissa pääkäsittely on aloitettava tietyn ajan kuluessa rikosasian vireilletulosta.

Asiaa käsittelevän tuomioistuimen harkinnassa olisi, missä käsittelyn vaiheessa se siirtää ennakkopäätöskysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tyypillisesti se tapahtuisi kirjallisessa tai suullisessa valmistelussa. Koska oikeudenkäyntimenettelyä kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa koskevaa sääntelyä ei ehdoteta muutettavaksi, ennakkopäätöskysymys olisi joka tapauksessa siirrettävä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi ennen kuin siirtävä

tuomioistuimien on tehnyt riittäviä tosiseikastokysymyksiä koskevan näyttöratkaisunsa. Tarkoituksena ei siis olisi, että siirtävä tuomioistuin tekisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 5 a §:ssä tarkoitettuun välituomioon rinnastettavan ratkaisun riittävästä tosiseikastokysymyksestä voidakseen siirtää näiden tosiseikkojen oikeudellista arviointia koskevan ennakkopäätöskysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tästä lähtökohdasta seuraa, että menettely voisi käytännössä koskea lähinnä sellaisia kysymyksiä, joiden ratkaisemisen kannalta merkityksellinen tosiseikasto on asiassa riidaton.

Ennakkopäätöskysymysmenettely voisi kohdistua samanlaiseen asian ratkaisun kannalta merkitykselliseen, rajoitettua ongelmaa koskevaan kysymykseen, josta nykyään säädetään oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa. Säännöksen mukaan valituslupa voidaan rajoittaa koskemaan muun muassa kysymystä, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi.

Ennakkopäätöskysymys ei voisi koskea abstraktia laintulkintakysymystä, kuten kysymystä siitä, onko jokin lain säännös yleisesti ristiriidassa perustuslain, unionin oikeuden tai Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Korkeimman oikeuden ratkaistavaksi siirrettäisiin siis vireillä olevan lainkäyttöasian ratkaisun kannalta merkityksellinen konkreettinen kysymys, jonka korkein oikeus myös ratkaisisi soveltamalla lakia kyseisen asian tosiseikastoon.

Ennakkopäätöskysymys voisi koskea esimerkiksi prosessinedellytystä tilanteessa, jossa on tulkinnanvaraista, onko kärjäoikeus toimivaltainen tutkimaan asian. Kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, kuuluuko kanne yleisen tuomioistuimen vai työtuomioistuimen toimivaltaan, kuten ratkaisuissa KKO:2015:48 ja KKO:2011:70. Tällöin voitaisiin varmistua heti oikeudenkäynnin alussa siitä, että asia on vireillä oikeassa tuomioistuimessa. Esimerkkeinä tällaisista toimivaltaepäselvyyksistä voidaan lisäksi mainita ratkaisut KKO 2019:1 ja KKO 2022:42, joiden kohteena olleissa asioissa on ollut tulkinnanvaraista se, kuuluiko tietynlaisten julkisyhteisöjen tekemistä sopimuksista aiheutuneiden riitojen tutkiminen yleiselle tuomioistuimelle. Olisi kuitenkin huomattava, että toimivaltaa koskevan kysymyksen olisi oltava ennakkopäätösluonteinen, jotta sen siirtäminen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi voisi pitää perusteltuna. Tarkoitus ei olisi, että kärjäoikeus pyrkisi rutiiniluontoisissa jutuissa menettelyä käyttäen varmistamaan esimerkiksi sen, onko se asiassa toimivaltainen vai ei. Tarkoituksena ei muutoinkaan olisi luoda järjestelmää, jossa korkeimman oikeuden etukäteiskontrollin avulla minimoitaisiin riski väärästä alioikeuden ratkaisusta asianosaisille aiheutuvista oikeudenkäyntikuluista, vaan laajentaa korkeimman oikeuden mahdollisuuksia ohjata oikeuskäytäntöä yleisesti ennakkopäätöksiä antamalla.

Toisena tyyppitilanteena voidaan mainita uuden lain siirtymäsääntelyn tulkinnanvaraisuudesta johtuvat epäselvyydet, jotka saattavat koskea suuria asiamääriä ja joihin siksi olisi lainkäytön yhdenmukaisuuden ja tehokkuuden vuoksi tärkeää saada mahdollisimman nopeasti korkeimman oikeuden ratkaisu. Esimerkkeinä tällaisista lainmuutosten voimaantuloon liittyvistä ongelmatilanteista voidaan mainita ratkaisut KKO 2019:20 ja KKO 2020:11.

Ennakkopäätöskysymys voisi koskea myös esimerkiksi tulkinnanvaraista oikeudellista kysymystä siitä, miten vahingonkorvausasiassa on arvioitava korvausperustetta. Tällöin korvausperusteen olemassaolo saataisiin selville ennen esimerkiksi vahingon syy-yhteyttä väitettyyn vastuuperusteeseen sekä vahingon määrää koskevaa mahdollisesti työlästäkin selvittelyä. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita ratkaisu KKO 2022:75, jossa ratkaistiin kysymys siitä, oliko valtio ankarassa vastuussa tarpeettomasti hankitusta vakuustakavarikosta aiheutuneen vahingon korvaamisesta. Ennakkopäätöskysymys voisi koskea myös esimerkiksi todistustaakan jakoa.

Rikosasiassa ennakkopäätöskysymys voisi koskea esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tai jotakin menettelyllistä kysymystä. Asiaratkaisun osalta ennakkopäätöskysymys voisi koskea esimerkiksi jonkin yksittäisen tunnusmerkistökijän täyttymistä. Esimerkkinä voidaan mainita kysymys siitä, onko huumausainerikosta koskevassa asiassa syytteessä tarkoitettua huumausainetta pidettävä rikoslain 50 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erittäin vaarallisena huumausaineena (ks. KKO 2004:127, KKO 2005:56 ja KKO 2017:33). Mahdollista olisi kysyä esimerkiksi sitäkin, ylittääkö eläinsuojelurikosta koskevassa asiassa teon kohteena olevien eläinten määrä sen, mitä rikoslain 17 luvun 14 a §:n 2 kohdassa tarkoitetaan huomattavan suurella määrällä eläimiä (KKO 2020:44). Estellä ei olisi sillekään, että kysymyksen kohteena olisi se, täyttääkö riidaton menettely tulkinnanvaraisessa tilanteessa esimerkiksi kavallusrikoksen tunnusmerkistön (esim. KKO 2005:10). Tunnustetuissa ja selvissä jutuissa voisi esiintyä ennakkopäätöskysymyksiä, jotka koskevat jotakin rangaistuksen määräämisen osakysymystä, esimerkiksi sitä, onko vieraassa valtiossa annettu rikostuomio otettava huomioon rikoslain 7 luvun 6 §:n nojalla (esim. KKO 2023:74). Sen sijaan menettelyä ei ole tarkoitettu siihen, että rangaistuksen mittaamista tai rangaistuslajin valintaa koskevia kysymyksiä siirrettäisiin korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Siirtävän tuomioistuimen olisi tärkeää pitää silmällä sitä, että siirtopäätöksessä käytetyillä ilmaisuilla ei rikota syyttömyysolettamaa. Myös korkeimman oikeuden olisi syytä kiinnittää seikkaan huomiota kysymystä ratkaistessaan.

Aloite ennakkopäätöskysymyksen siirtämiseen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi voisi tulla joko asiaa käsittelevältä tuomioistuimelta tai asianosaisilta. Siirto olisi aina tuomioistuimen harkinnassa. Tuomioistuin ei siis olisi velvollinen siirtämään kysymystä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, vaikka kaikki asianosaiset pitäisivät sitä perusteltuna.

Asiaa käsittelevän tuomioistuimen tulisi tehdä ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä päätös, jonka päätöslauselmassa selkeästi yksilöidään korkeimman oikeuden ratkaistavaksi siirrettävä kysymys. Siltä osin kuin asiaa ei siirrettäisi korkeimpaan oikeuteen, se jäisi asiaa käsittelevään tuomioistuimeen odottamaan korkeimman oikeuden ratkaisua, eikä korkeimmalla oikeudella olisi toimivaltaa sitä ratkaista. Tästäkin syystä siirrettävä kysymys olisi ilmoitettava täsmällisesti ja tarkkarajaisesti päätöslauselmassa. Päätöslauselmassa olisi esimerkiksi todettava, että korkeimman oikeuden ratkaistavaksi siirretään kysymys siitä, onko vastaajan tietystä syytekohdassa selostetulla tavalla riidattomasti hallussaan pitämää huumausainetta pidettävä rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna erittäin vaarallisena huumausaineena. Päätöksen perusteluissa tulisi selostaa kysymyksen ratkaisemiseen vaikuttavat tosiseikat ja ilmoittaa, ovatko ne riidattomia vai onko niistä riitaa. Tuomioistuimen tulisi esittää perusteluissa myös käsityksensä siitä, miksi kysymyksen saattaminen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Riittävää olisi tuoda suppeasti esiin ne seikat, joiden perusteella tuomioistuin pitää kysymystä ennakkopäätösluonteisena.

Muutoksenhausta päätökseen, jolla tuomioistuin siirtää ennakkopäätöskysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, säädettäisiin 8 §:ssä. Päätökseen, jolla tuomioistuin hylkää asianosaisen pyynnön ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä, ei voisi hakea muutosta valittamalla eikä siitä voisi myöskään kannella. Tällainen päätös olisi kuitenkin perusteltava.

Ehdotetulla säännöksellä ei tarkoitettaisi puuttua käräjäoikeuden mahdollisuuteen antaa asiassa välituomio oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 6 §:n tai oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 5 a §:n nojalla. Sillä ei puututtaisi myöskään tuomioistuimen velvollisuuteen soveltaa perustuslain 106 ja 107 §:iä. Jos asiassa nousisi esiin kysymys mainittujen säännösten

soveltamisesta, tuomioistuin voisi harkintansa mukaan ratkaista sen itse tai siirtää sen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Kysymyksen siirtänyt tuomioistuin ei voisi peruuttaa tekemäänsä päätöstä asian siirtämisestä.

Pykälän 2 *momentista* ilmeni, että tuomioistuimen tulisi oikeudenkäynnissä noudatettavan kuulemisperiaatteen mukaisesti varata asianosaisille tilaisuus tulla kuulluksi ennen siirtopäätöksen tekemistä. Kuuleminen koskisi sitä, onko asiassa aiheellista siirtää esille noussut kysymys korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tuomioistuin voisi samalla kysyä asianosaisilta, suostuvatko he ennakkopäätöskysymyksen siirtämiseen. Jos asianosaiset joko ilmoittavat suostuvansa siirtämiseen tai eivät vastaa sitä koskevaan tiedusteluun, siirtämisen edellytykset olisivat tältä osin käsillä. Asianosaisilla olisi kuulemisen yhteydessä mahdollisuus esittää käsityksensä myös kysymyksen muotoilusta. Tuomioistuin voisi suostumusten tiedustelemisen jälkeenkin tehdä teknistä ja sanonnallista viimeistelyä päätösasiakirjaan, jolla kysymys siirretään korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Asiaa ensimmäisenä asteena käsittelevä tuomioistuin voisi kuitenkin erityisestä syystä tehdä siirron, vaikka yksi tai useampi asianosainen vastustaisi siirtoa. Erityinen syy ennakkopäätöskysymyksen siirtämiseen asianosaisen vastustuksesta huolimatta voisi olla esimerkiksi kysymyksen ratkaisemisen tärkeys suuren asiaryhmän kannalta. Käräjäoikeuksien käsiteltäviksi saattaa tulla paljon esimerkiksi summaarisia velkomusasioita, joissa toistuu sama oikeudellisesti epäselvä kysymys ja joissa annettuihin ratkaisuihin ei esimerkiksi intressin vähäisyyden tai vastaajapuolen passiivisuuden vuoksi tyypillisesti haeta muutosta. Ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen jossakin tällaisessa asiassa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi voisi olla tärkeää, jotta korkein oikeus voisi antaa lainkäyttöä ohjaavan ratkaisun. Tämänkaltaisissa tilanteissa ei voitaisi lähtökohtaisesti pitää perusteltuna, että asianosainen voisi vastustuksellaan estää käräjäoikeuden tarpeellisenä pitämän ennakkopäätöskysymyksen siirtämisen. Asianosaisen vastustuksensa perusteeksi esittämät näkökohdat olisi kuitenkin otettava harkinnassa huomioon.

Arvioitaessa erityistä syytä olisi annettava merkittävä painoarvo sille, mikä merkitys asianosaiselle on sillä, että asian käsittely voi viivästyä. Merkitystä voitaisiin antaa myös sille, kuinka kauan asian käsittely on siihen asti kestänyt. Jos asia olisi valmiiksi viivästynyt, asianosaisten vastustukselle olisi annettava tavallistakin enemmän painoarvoa. Näin olisi myös silloin, jos siirtämistä vastustavia asianosaisia olisi useita. Dispositiivisissa riita-asioissa harkinnassa korostuisi tyypillisesti se, loukkaisiko siirtopäätös siitä aiheutuvan viivytyksen vuoksi kantajan oikeutta saada juttunsa ratkaistua kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin kustannuksin.

Ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi asianosaisen vastustuksesta huolimatta merkitsisi käytännössä jutun asianosaisen tahdon ohittamista yleisen edun nimissä. Dispositiivisessa riita-asiasa tämä merkitsisi poikkeamista niin sanotusta määräämisperiaatteesta. Toisaalta menettelyn kohteena olisi tällöinkin asianosaisten vaatimusten ratkaisemiseksi merkityksellinen oikeuskysymys, johon olisi yleensä asianosaistenkin edun mukaista saada nopeasti lopullinen vastaus. Siirtämistä harkittaessa huomiota olisi joka tapauksessa tällaisessa tilanteessa kiinnitettävä siihen, että siirtäminen saattaa viivästyttää ratkaisun saamista asiaan ja aiheuttaa asianosaisille taloudellisia kustannuksia, ja joka tapauksessa siirtäminen tosiasiasa rajoittaa asianosaisten muutoksenhakuoikeutta oikeusastejärjestyksen periaatteesta poikkeamisen vuoksi. Näin ollen siirtämistä asianosaisten vastustuksesta huolimatta olisi pidettävä varsin poikkeuksellisenä. Rikosasioissa painavakaan yleinen tarve saada ennakkopäätös jostakin kysymyksestä ei

tyypillisesti oikeuttaisi ryhtymään viivästyksen aiheuttavaan menettelyyn vastoin asianosaisen omaa tahtoa.

Hovioikeus ei voisi siirtää kysymystä korkeimpaan oikeuteen, jos kysymys olisi sen toisena asteena käsittelemästä jutusta ja jos joku asianosaisista vastustaisi siirtoa. Tämä perustuisi ensinnäkin siihen, että edellä mainittua painavaa tarvetta saattaa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi jo hovioikeuteen muutoksenhakuasiassa edennyt kysymys ei tyypillisesti olisi. Toisaalta edellä kuvatuin tavoin menettelystä asianosaiselle aiheutuvat hyödyt ja haitat eivät yleensä muutoksenhakuvaiheessa hovioikeudessa olisi yhtä myönteisessä suhteessa kuin käräjäoikeudessa tai hovioikeudessa sen käsitellessä asiaa ensimmäisenä asteena. Menettelystä voi myös aiheutua asianosaisille taloudellisia kustannuksia.

Jos asianosainen peruuttaisi suostumuksensa sen jälkeen, kun ennakkopäätöskysymys on siirretty korkeimpaan oikeuteen, peruuttaminen olisi vailla vaikutuksia. Sen sijaan jos asianosainen peruuttaisi suostumuksensa ennen asian siirtämistä, asiaa olisi arvioitava kuten suostumusta ei olisi lainkaan annettu.

Kysymyksen siirtämistä koskevassa päätöksessä olisi selostettava, miten asianosaisia on kuultu ennen siirtopäätöksen tekemistä ja miten he ovat asiaan suhtautuneet. Jos joku asianosaisista on vastustanut ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä, päätöksessä olisi ilmoitettava, mikä olisi asiaa käsittelevän tuomioistuimen mielestä erityinen syy kysymyksen siirtämiseen asianosaisen vastustuksesta huolimatta.

8 §. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta tilanteessa, jossa tuomioistuin siirtää kysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi vastoin asianosaisen tahtoa. Asianosaisen oikeusturva edellyttäisi sitä, että hän voi nimenomaisesti riitauttaa siirtämisen edellytykset. Oikeusturvajärjestely olisi pääosin vastaava kuin tilanteessa, jossa tyytymättömyyden ilmoitus ennakkopäätösvalitusta varten on hyväksytty ja vastapuoli katsoo, ettei hän ole antanut suostumustaan ennakkopäätösvalitukselle (OK 30 a:4.2).

Pykälän *1 momentin* mukaan siirtopäätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Näin olisi ensinnäkin siksi, että mahdollisuus säännönmukaiseen muutoksenhakuun voisi merkittävästi viivästyttää oikeudenkäyntiä. Toiseksi tarkoituksenmukaista ei olisi, että siirtämisen edellytyksiä koskevaan ratkaisuun voitaisiin hakea muutosta hovioikeudessa samaan aikaan kuin kysymys ennakkopäätöskysymyksen ratkaisemiseksi ottamisesta olisi vireillä korkeimmassa oikeudessa.

Pykälän *2 momentin* mukaan asianosainen voisi kannella siirtopäätöksestä korkeimpaan oikeuteen. Kysymyksessä olisi niin sanottu prosessuaalinen kantelu, jolla voidaan valituksen tapaan riitauttaa tuomioistuimen ratkaisun perusteet niin oikeudellisilla kuin tosiasioita koskevilla perusteilla. Kantelukirjelmä olisi toimitettava siirtämisestä päättäneen tuomioistuimen kansliaan 14 päivässä ratkaisun antamisesta tai julistamisesta. Lyhyen määräajan tarkoituksena olisi vähentää kantelusta aiheutuvaa viivytystä.

Se, kenellä on oikeus kannella, ratkeaisi yleisten periaatteiden mukaisesti ja jäisi viime kädessä oikeuskäytännön varaan. Huomioon olisi otettava se, että oikeusturvajärjestely olisi kaksivaiheinen: tuomioistuimella olisi ensin velvollisuus 7 §:n 2 momentin nojalla kuulla asianosaista siirtämisestä ja toiseksi siirtopäätökseen tyytymätön asianosainen voisi kannella päätöksestä. Merkitystä olisi annettava myös sille, ettei suostumuksen antamista voisi peruuttaa sen jälkeen, kun asia on siirretty korkeimpaan oikeuteen. Näillä perustein kantelu olisi ensisijaisesti tarkoitettu oikeusturvakeinoksi sellaiselle asianosaiselle, joka on nimenomaisesti vastustanut siirtämistä. Toisaalta kanteluun voisi turvautua myös asianosainen, joka katsoo,

ettei häntä ole asianmukaisesti kuultu siirtämisestä. Kannella voisi myös asianosainen, jonka tuomioistuim on katsonut suostuneen siirtämiseen mutta joka väittää lausumaansa tulkittun väärin. Käytännössä saattaa kuitenkin esiintyä muitakin tilanteita, joissa asianosaisella on oikeus kannella, ja nämä ratkeaisivat, kuten todettua, yleisten periaatteiden mukaisesti.

Kannella voisi kärjäoikeuden, hovioikeuden ja markkinaoikeuden päätöksestä. Kannella voisi myös hovioikeuden muutoksenhakuasteena käsittelemässä asiassa tekemästä siirtopäätöksestä.

Oletettavasti kantelu perustuisi useimmiten siihen, ettei asianosainen katso siirtämiselle olleen 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityistä syytä. Estettä ei ole kuitenkaan sille, että asianosainen kantelisi siirtämisestä johonkin muuhun perusteeseen nojautuen. Asianosainen voisi esimerkiksi riitauttaa sen, onko siirtopäätöksen kohteena oleva kysymys luonteensa tai laatunsa puolesta sellainen, että kärjäoikeus voi sen siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Kannella voisi siten esimerkiksi siitä, että asianosaisen mukaan siirretty kysymys on abstrakti tai merkityksetön jutun ratkaisemisen kannalta tai esimerkiksi riitaisen näyttökysymyksen takana. Kantelu ei kuitenkaan voisi perustua väitteeseen siitä, että kysymyksellä ei ole ennakkopäätösarvoa. Tämän nimittäin ratkaisi korkein oikeus viran puolesta päättäessään kysymyksen ottamisesta ratkaistavaksi. Näin ollen ensinnäkään asianosaisen oikeusturva ei edellytä mahdollisuutta riitauttaa tämä seikka, ja toiseksi kysymyksen ratkaiseminen kanteluasian yhteydessä tarkoittaisi sen ratkaisemista kahteen kertaan korkeimmassa oikeudessa, mikä ei ole perusteltua. Asianosainen voisi kuitenkin riitauttaa myös siirtopäätöksen sisällön, esimerkiksi sen, miltä osin kysymys siirretään korkeimpaan oikeuteen. Koska kysymyksen siirtäminen olisi kaikissa tilanteissa tuomioistuimen harkinnassa, asianosainen ei kuitenkaan voisi kannella kärjäoikeuden päätöksestä olla siirtämättä kysymys korkeimpaan oikeuteen tai vaatia kanteluteitse toteutunutta laajempaa siirtämistä.

Kantelun määräaika kuuluisi niihin määräaikoihin, joiden palauttamista asianosainen voi hakea oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 17 ja 18 §:n mukaisesti korkeimmalta oikeudelta.

Pykälän 3 *momentin* mukaan kantelun käsittelyssä korkeimmassa oikeudessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 30 luvussa säädetään muutoksenhausta hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen hovioikeuden antaessa ratkaisunsa muutoksenhakuasteena. Mainitun luvun 10 §:ssä säädetystä poiketen kantelijan vastapuolelta ei kuitenkaan tarvitsisi pyytää vastausta, jos se olisi ilmeisesti tarpeetonta. Tämä vastaisi sitä, mitä kanteluiden käsittelystä on yleisesti säädetty 31 luvun 4 §:n 2 momentissa ja prosessuaalisen kantelun osalta esimerkiksi pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n 2 momentissa.

Kantelu olisi ratkaistava ilman aiheetonta viivytystä. Sama velvollisuus koskisi ennakkopäätöskysymyksen ottamista ratkaistavaksi ja ratkaisemista, joita kanteluasian vireilläolo viivästyttäisi. Tältä osin viitataan jäljempänä 9 §:n perusteluissa lausuttuun.

Jos siirtämisen edellytyksistä kanneltaisiin korkeimpaan oikeuteen, korkeimman oikeuden harkinnassa olisi, missä järjestyksessä kysymyksen ottaminen ratkaistavaksi ja siirtopäätöstä koskeva kantelu olisi ratkaistava. Jos korkein oikeus katsoisi, ettei kysymystä olisi saanut siirtää, lausunnon antaminen kysymyksen ottamisesta ratkaistavaksi raukeaisi. Toisaalta jos korkein oikeus päättäisi ensin olla ottamatta kysymystä ratkaistavaksi, lausunnon antaminen kantelusta raukeaisi. Kysymystä ei kuitenkaan voitaisi ottaa ratkaistavaksi ennen kuin kantelu on ratkaistu. Jotta asioiden ratkaiseminen yhdessä olisi mahdollista, 2 luvun 9 §:n 2 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus ratkaista tällainen kantelu kolmen jäsenen kokoonpanossa, jos se on ratkaisusta yksimielinen. Sinänsä ratkaistavaksi ottamisesta voitaisiin päättää myös kahden tai yhden jäsenen kokoonpanossa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 9 §:n 3 momentin mukaisesti.

9 §. Pykälän *1 momentin* mukaan korkein oikeus päättäisi, otetaanko ennakkopäätöskysymys ratkaistavaksi korkeimmassa oikeudessa. Kysymyksen ratkaistavaksi ottaminen kuuluisi siis korkeimman oikeuden harkintavaltaan. Ennakkopäätöskysymys voitaisiin ottaa käsiteltäväksi korkeimmassa oikeudessa ainoastaan, jos se on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Tältä osin ehdotettu sääntely vastaisi 30 a luvun 2 §:ssä säädettyjä ennakkopäätösvalitusta koskevia valituslupaperusteita.

Ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamista koskeva päätöksenteko tapahtuisi korkeimmassa oikeudessa samanlaisessa menettelyssä kuin valitusluvan myöntäminen. Sovellettavaksi tulisivat siten esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 9 §:n 3 momentin kokoonpanosäännökset sekä 30 luvun 3 §:n säännökset, jotka koskevat valitusluvan myöntämistä osittain. Lisäksi korkein oikeus voisi tarvittaessa mainitun viittaussäännöksen nojalla 9 §:ää soveltuvien osin soveltaen pyytää siirtopäätöksen tehnyttä tuomioistuinta täydentämään päätöstä, jos se on joiltakin osin puutteellinen tai epäselvä.

Korkein oikeus voi nykyään päättää valitusluvan myöntämisestä pyytämättä muutoksenhakijan vastapuolelta vastausta valituslupahakemukseen. Vastaavasti korkein oikeus voisi päättää ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamisesta varaamatta asianosaisille tilaisuutta antaa lausumaa. Lausuman antaminen ei yleensä olisi tarpeen, koska asianosaiset ovat voineet ottaa kantaa asiaan jo alemmassa tuomioistuimessa siirtämistä harkittaessa. Lausuman pyytäminen jo tässä vaiheessa olisi tarpeen erityisesti siinä tapauksessa, että syntyy epäilyksiä siitä, ovatko siirretyn kysymyksen ratkaisemisen kannalta merkitykselliset tosiseikat sillä tavalla riidattomat ja selvät, että kysymys voidaan ottaa ratkaistavaksi.

Jos korkein oikeus päättäisi olla ottamatta ennakkopäätöskysymystä ratkaistavaksi, kysymyksen siirtänyt tuomioistuin jatkaisi asian käsittelyä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa olisi lausuttava mahdollisista korkeimmassa oikeudessa aiheutuneista valtion varoista korvattavista oikeudenkäyntikuluista. Korkeimman oikeuden ratkaisua kieltäytyä ennakkopäätöskysymyksen ottamisesta ratkaistavaksi ei olisi pidettävä aineellisena kannanottona kysymykseen, eikä sillä olisi vaikutusta siihen, miten kysymyksen siirtämistä ehdottaneen tuomioistuimen myöhemmin antamaan ratkaisuun saisi hakea muutosta.

Pykälän *2 momentin* mukaan sen jälkeen, kun ennakkopäätöskysymys on päätetty ottaa ratkaistavaksi, sovellettaisiin kysymystä korkeimmassa oikeudessa käsiteltäessä soveltuvien osin oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiä. Tämä merkitsisi muun muassa sitä, että korkein oikeus luvun 10 §:n mukaisesti pyytäisi tässä vaiheessa asianosaisilta lausumat ratkaistavaksi otetun kysymyksen johdosta, jollei tällaisia lausumia ole pyydetty jo ennen kuin ennakkopäätöskysymys päätettiin ottaa ratkaistavaksi. Sen sijaan 23 §:n täytäntöönpanon kieltämistä koskeva säännös ei voisi tulla korkeimmassa oikeudessa sovellettavaksi, koska korkeimman oikeuden ratkaistavana olisi kysymys eikä muutoksenhakuasia. Alemman oikeusasteen asiana olisi tarvittaessa arvioida, olisiko asian täytäntöönpanosta menettelyn aikana määrättävä. Korkein oikeus voisi tarvittaessa toimittaa 20 §:n nojalla suullisen käsittelyn, mutta suullista todistelua ei tässä menettelyssä olisi tarkoitus ottaa vastaan.

Jos korkeimman oikeuden käsiteltävänä oleva ennakkopäätöskysymys esimerkiksi olosuhteiden muuttumisen myötä menettäisi merkityksensä asian ratkaisemisen kannalta, lausunnon antaminen kysymyksestä pääsääntöisesti raukeaisi korkeimmassa oikeudessa. Näin olisi esimerkiksi tilanteessa, jossa kysymys koskisi rikostunnusmerkistön kvalifiointiperusteen soveltamista ja rikosasian vastaaja menehtyisi ennen kysymyksen ratkaisemista. Korkein oikeus ei näet tässäkään menettelyssä voisi antaa abstrakteja tulkintaohjeita, vaan menettely olisi

lainkäyttöä. Asiassa olisi sovellettava analogisesti korkeimman oikeuden muutoksenhakuintressiä koskevaa ratkaisukäytäntöä.

Korkeimmalla oikeudella on Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 267 artiklan mukaan velvollisuus pyytää tarvittaessa unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua unionin oikeuden pätevyydestä tai tulkinnasta. Tämä velvollisuus olisi voimassa myös korkeimman oikeuden käsitellessä sen ratkaistavaksi siirrettyä ennakkopäätöskysymystä, koska korkeimman oikeuden asiassa antama ratkaisu on lopullinen. Korkeimmalla oikeudella on nykytilassa velvollisuus esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö joko jo valitusluvan myöntämistä harkitessaan tai sitä myöhemmässä käsittelyvaiheessa, jos asiassa ilmenee unionin oikeussäännön tulkintaa tai pätevyyttä koskeva ongelma (Lyckeskog-tuomio, asia C-99/00, kohta 18, ECLI:EU:C:2002:329). Korkeimmalla oikeudella ei kuitenkaan vielä harkitessaan ennakkopäätöskysymyksen ottamista ratkaistavaksi olisi velvollisuutta esittää ennakkoratkaisupyyntöä unionin tuomioistuimelle. Tämä perustuisi siihen, että kun korkein oikeus ei ota kysymystä ratkaistavaksi, asian käsittely jatkuisi alemmassa oikeusasteessa, ja asianosaisten käytössä olisivat tavanomaiset muutoksenhakukeinot. Sen sijaan jos korkein oikeus ottaisi asian ratkaistavaksi, SEUT 267 artiklan 3 kohta soveltuisi asian käsittelyyn.

Kun korkein oikeus olisi ratkaissut ennakkopäätöskysymyksen, kysymyksen siirtänyt tuomioistuin jatkaisi muilta osin asian käsittelyä. Jossakin tapauksessa voisi olla mahdollista, että korkeimman oikeuden antama ratkaisu käytännössä merkitsisi asian käsittelyn päättymistä asian siirtäneessä tuomioistuimessa. Näin olisi esimerkiksi silloin, jos ratkaisu tarkoittaisi sitä, ettei käräjäoikeudella ole toimivaltaa kanteen käsittelemiseen. Tällöinkin olisi kysymyksen siirtäneen tuomioistuimen asiana ratkaista juttu korkeimman oikeuden ratkaisun jälkeen. Asian vireilläolo siirtäneessä tuomioistuimessa ei siis lakkaisi suoraan korkeimman oikeuden ratkaisulla.

Ennakkopäätöskysymyksen johdosta annettu korkeimman oikeuden ratkaisu olisi otettava asian jatkokäsittelyn perustaksi samaan tapaan kuin lainvoiman saanut välituomio. Tämä seuraisi suoraan oikeusastejärjestyksen periaatteesta. Kysymys olisi siitä, että korkein oikeus olisi ratkaissut asiassa olevan kysymyksen tältä osin, eikä se siksi enää olisi alemman tuomioistuimen ratkaistavana. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen ei tarvitsisi enemmälti perustella ratkaisua siltä osin kuin korkein oikeus on jo sen ratkaissut, vaan tuomioistuimen ratkaisuun olisi liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu. Tästä säädetäisiin selvyuden vuoksi oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 7 ja 15 §:ssä. Jos ennakkopäätöskysymys olisi koskenut esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumisen alkamista, alemman tuomioistuimen ratkaisun perusteluissa olisi riittävää todeta, minä päivänä korkeimman oikeuden ratkaisussa on katsottu syyteoikeuden vanhentumisen alkaneen. Oikeusastejärjestyksen periaatteesta seuraisi sekin, ettei ratkaisuun tältä osin voitaisi puuttua säännönmukaisessa muutoksenhaussa. Muutoksenhakua asian korkeimman oikeuden ratkaisun jälkeen ratkaisseen tuomioistuimen ratkaisuun ei toisaalta muodollisesti katsoen miltään osin rajoitettaisi.

Ennakkopäätöskysymyksen esittäneen tuomioistuimen velvollisuus ottaa korkeimman oikeuden ratkaisu asian jatkokäsittelyn perustaksi koskisi ainoastaan sitä asiaa, jonka korkein oikeus on ratkaissut. Muissa asioissa tuomioistuimen olisi tavalliseen tapaan perusteltava ratkaisunsa kaikilta osin. Korkeimman oikeuden tässä menettelyssä antamalla ratkaisulla olisi sama oikeuslähdeopillinen merkitys muissa asioissa kuin muillakin korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuilla.

Korkein oikeus ei ratkaisisi ennakkopäätöskysymyksen tai sen ratkaisemiseksi ottamisen yhteydessä sitä, onko joku velvollinen korvaamaan ennakkopäätöskysymyksen käsittelemisestä

asianosaisille aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja. Asiassa olisi sovellettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 16 §:n säännöksiä soveltuvin osin.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin, että korkeimmalla oikeudella olisi velvollisuus käsitellä ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä. Tämä koskisi sekä sitä, otetaanko ennakkopäätöskysymys ratkaistavaksi, että itse kysymyksen ratkaisemista. Mitään tiettyä määräaikaakaan ei kuitenkaan säädettäisi.

Velvollisuus käsitellä ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä perustuisi siihen, että asian käsittely kysymyksen esittäneessä tuomioistuimessa tyypillisesti odottaisi korkeimman oikeuden ratkaisua. Se olisi myös omiaan vaikuttamaan myönteisesti siihen, että asianosaiset suostuisivat kysymysten esittämiseen ja että tuomioistuimet myös niitä esittäisivät. Velvollisuutta voidaan perustella myös sillä, ettei asianosainen voisi peruuttaa suostumustaan asian siirtämiseen korkeimpaan oikeuteen.

Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi voi nykytilassa tulla joukko luonteeltaan kiireellisiä tai päivystysluonteisia asioita. Korkeimman oikeuden asiana olisi itse harkita, miten ennakkopäätöskysymykset kiireellisyytensä puolesta vertautuvat muihin asiaryhmiin, joita koskee jokin erityinen kiireellisyysperuste. Näin ollen se, millaisia vaatimuksia pykälässä asetettava velvollisuus käytännössä merkitsisi, jäisi korkeimman oikeuden harkittavaksi.

7.2 Tuomioistuinmaksulaki

5 §. Selvyyden vuoksi lakiin lisättäisiin uusi 17 kohta, jossa säädettäisiin, että ennakkopäätöskysymyksen käsittelemisestä korkeimmassa oikeudessa ei perittäisi oikeudenkäyntimaksua.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettaviin säännöksiin ei sisälly asetuksenantovaltuuksia, eikä niillä kumottaisi lakia alemman asteista sääntelyä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2025.

Ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin ennakkopäätöskysymyksen koskevien säännösten osalta kaikissa vireillä olevissa lainkäyttöasioissa heti lain voimaantulosta lähtien.

Ehdotettua oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 a §:ää sovellettaisiin asioihin, joissa muutoksenhaun kohteena oleva ratkaisu on hovioikeudessa annettu tai julistettu lain voimaantulon jälkeen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lakiehdotusten toimeenpano ei edellyttäisi erityisiä toimia.

Oikeusministeriö seuraa oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön toimivuutta yleisellä tasolla.

11 Suhde muihin esityksiin

Esityksellä ei ole huomioon otettavia riippuvuuksia muista hallituksen esityksistä. Se ei myöskään liity valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

12.1 Johdanto

Esitys liittyy perustuslain oikeusturvaa ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan 21 §:ään. Se on merkityksellinen myös korkeinta oikeutta koskevien perustuslain 3 §:n 3 momentin ja 99 §:n kannalta. Lisäksi esitystä on arvioitava tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan 3 §:n 3 momentin näkökulmasta.

12.2 Korkeimman oikeuden asema ja tehtävät

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslain 99 §:n mukaan korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa ja valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan.

Ehdotetut uudet menettelyt mahdollistaisivat sen, että korkeimman oikeuden ratkaistavaksi päätyy entistä useammin kysymyksiä, joista voidaan antaa laintulkintaa ohjaava ennakkopäätös. Ehdotuksilla parannetaan siten korkeimman oikeuden edellytyksiä hoitaa tehtäväänsä alempien tuomioistuinten lainkäyttöä ohjaavana ylimpänä tuomioistuimena ja siten lisätään lainkäytön yhtenäisyyttä ja oikeusvarmuutta. Perustuslain 99 §:stä tai 21 §:stä ei yleisesti ottaen ole johdettavissa estettä ylimmän tuomioistuimen ennakkopäätöstehtävän vahvistamiselle (ks. PeVL 32/2012 vp s. 4, PeVL 55/2014 vp s. 2).

Ehdotetuissa menettelyissä olisi kysymys siitä, että korkein oikeus ratkaisee yksittäisessä lainkäyttöasiassa ilmenevän konkreettisen kysymyksen. Samoin kuin muissakin lainkäyttöasioissa korkein oikeus siis tulkitsee lakia, soveltaa sitä kyseisen tapauksen tosiseikastoon ja antaa kyseistä asiaa tai sen osaa koskevan sitovan lainkäyttöratkaisun. Kysymys on siten mainituissa perustuslain kohdissa tarkoitetusta tuomiovallan käytöstä. Ehdotetut menettelyt eivät muutenkaan muuttaisi korkeimman oikeuden valtiosääntöoikeudellista asemaa tai tehtäviä. Esimerkiksi perustuslain 106 §:n soveltamisen edellytykset olisivat tämäntyyppisissä asioissa samat kuin muissakin lainkäyttöasioissa.

Ehdotetuilla säännöksillä ei myöskään muutettaisi tuomioistuinlaitoksen rakennetta ja oikeusastejärjestystä koskevia peruslähtökohtia. Sinänsä ehdotus tosin merkitsee poikkeusta kolmiasteisesta muutoksenhakujärjestelmästä mahdollistaessaan yksittäistapauksessa hovioikeuden ohittamisen, kun käräjäoikeus esittää ennakkopäätöskysymyksen suoraan korkeimmalle oikeudelle. Tällöin ohitettaisiin myös käräjäoikeusvaihe. Tältä osin menettely kuitenkin muistuttaisi oikeudenkäymiskaaren 30 a luvun 1 §:n mukaista ennakkopäätösvalitusta, josta on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Tämän seikan valtiosääntöoikeudellista merkitystä arvioidaan jäljempänä asianosaisten näkökulmasta. Merkityksellistä on, että ehdotetuilla menettelyillä ei pyritä edistämään pelkästään korkeimman oikeuden mahdollisuuksia antaa ennakkopäätöksiä ja ohjata siten oikeuskäytäntöä vaan myös muita perus- ja ihmisoikeuksien kannalta tärkeitä päämääriä, kuten oikeusvarmuutta ja oikeudenkäyntien joutuisuutta (PeVL 4/2010 vp s. 6).

Kuten todettu, muutokset merkitsisivät uudenlaisia mahdollisuuksia oikeusastejärjestyksestä poikkeamiseen. Poikkeukset olisivat kuitenkin rajattuja ja niihin on edellä kuvatut hyväksyttävät tavoitteet. Oikeusastejärjestyksen noudattamista ei ole oikeuskäytännössä pidetty ehdottomana prosessiperiaatteena, vaan siitä voidaan tapauskohtaiseen harkintaan perustuen tietyissä muutoksenhakuaselmissa poiketa. Alemman tuomioistuimen siirtämään ennakkopäätöskysymykseen annettava korkeimman oikeuden ratkaisu ei myöskään muuttaisi kyseisen oikeudenkäynnin osalta sitä, että asia tulisi sen ratkaisuun vaikuttavien muiden kysymysten osalta käsitellyksi normaalin oikeusastejärjestyksen mukaisesti.

Samoin niin sanotun hyppyvalituslupan osalta asia olisi käsitelty ensiksi kärjäoikeudessa ja sen jälkeen jatkokäsittelylupa-asiana hovioikeudessa. Muutos vaikuttaisi tältä osin ainoastaan siihen, että korkein oikeus voisi havaittuaan jatkokäsittelylupan edellytyksiä hovioikeudessa koskevassa valitusasiassa ennakkopäätösluonteisen kysymyksen ottaa sen ratkaistavakseen sen sijaan, että asia palautettaisiin kaikilta osin hovioikeuteen.

12.3 Tuomioistuinten riippumattomuus

Ehdotettua ennakkopäätöskysymystä ja hyppyvalitusmenettelyä koskevaa sääntelyä on arvioitava myös perustuslain 3 §:n 3 momentissa turvatuksi tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta. Riippumattomuuteen kuuluu se, että tuomioistuimet ovat riippumattomia myös oikeuslaitoksen sisällä suhteessa toisiinsa (PeVL 2/2009 vp s. 2). Ylempi tuomioistuin ei saa pyrkiä vaikuttamaan alemman tuomioistuimen ratkaisuun yksittäistapauksessa (PeVL 55/2006 vp). Ylimpien tuomioistuinten ennakkopäätöksillä on lähinnä oikeuskäytännön yhtenäisyyttä turvaavaa tuomioistuihin ohjaavaa merkitystä, mutta ei välitöntä oikeudellista sitovuutta yksittäisten oikeustapausten ratkaisussa (HE 1/1998 vp s. 76, PeVL 35/2005 vp ja PeVL 14/2016 vp). Tällä lausumalla viitataan sitovuuteen yleisesti eli kaikissa asioissa, mistä esityksessä ei ole kysymys.

Tuomioistuinten välistä oikeusasteriippumattomuutta ei ole katsottu loukkaavan se, että kärjäoikeuden pyytäessä ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta, tämän ratkaisu sitoo myös ylempiä oikeusasteita (LaVL 4/1998 vp s. 6). Hyväksyttävänä riippumattomuuden näkökulmasta on pidetty sitäkin, että yleissopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevien erimielisyyksien ratkaiseminen uskotaan yhteisöjen tuomioistuimelle (PeVL 10/1998 vp s. 5, PeVL 10/1998 vp s. 5; ks. kuitenkin PeVL 14/1994 vp s. 3). Edelleen riippumattomuuden kannalta merkityksellisenä on tässä yhteydessä pidetty sitä, jos kansallisella tuomioistuimella on harkintavaltaa siinä, pyytääkö se ennakkoratkaisua vai ei (PeVL 28/1997 vp s. 3).

Ehdotetulla menettelyllä ei vaarannettaisi tuomioistuinten riippumattomuutta, sillä ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi perustuisi laissa säädettyyn menettelyyn ja olisi aina kysymyksen siirtävän tuomioistuimen harkinnassa. Korkein oikeus ei siis voisi ilman alemman tuomioistuimen tekemää siirtopäätöstä ryhtyä alemmassa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseen. Korkeimman oikeuden toimivalta ratkaista asia perustuisi siirtopäätökseen, joka samalla rajaisi korkeimman oikeuden toimivaltaa. Siltä osin kuin alempi tuomioistuin ei olisi siirtänyt asiaa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, korkeimmalla oikeudella ei olisi toimivaltaa ratkaista sitä.

Riippumattomuuden näkökulmasta on merkityksellistä myös se, että ehdotetussa menettelyssä korkein oikeus itse lopullisesti ratkaisisi sen ratkaistavaksi siirretyn kysymyksen. Siirtävä tuomioistuin ei siis tekisi samasta kysymyksestä enää uutta ratkaisua vaan ottaisi korkeimman oikeuden ratkaisun asian käsittelyn ja ratkaisun pohjaksi muilta osin. Menettely ei tässä suhteessa riippumattomuuden kannalta poikkeaisi sellaisista tilanteista, joissa hovioikeus tai korkein oikeus ratkaisee valitusasiassa jonkin ennakkoluonteisen kysymyksen ja palauttaa asian

alempaan tuomioistuimeen muiden kysymysten ratkaisemista varten. Esityksessä tarkoitettu menettely ei olisi riippumattomuuden kannalta ongelmallista, koska kysymys ei olisi oikeuslähdeopillisesta sitovuudesta vaan lähinnä oikeusastejärjestyksen periaatteen soveltuksesta.

12.4 Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 21 §:n 2 momentti ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia esimerkiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta, kunhan kyseiset poikkeukset eivät muuta julkisuuden asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäisessä tapauksessa vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (HE 309/1993 vp s. 74 ja esim. PeVL 43/2021 vp s. 2).

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osatekijöihin kuuluu muun ohella oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ilman aiheutonta viivytystä. Käytännössä asian käsittelyajalla tuomioistuimessa on asianosaisille suuri merkitys. Esimerkiksi dispositiivisissa kuluttajaoikeudellisissa tai vuokrasuhteeseen perustuvissa riita-asioissa, jotka ovat käräjäoikeuksissa yleisiä, oikeudenkäynnin läpikäyminen kaikissa oikeusasteissa voi olla asianosaisille liian raskas, aikaa vievä ja kallis menettely. Ehdotetun ennakkopäätöskysymysmenettelyn avulla myös tämäntyyppisissä asioissa ilmeneviä kiperiä oikeudellisia kysymyksiä voitaisiin arvioida korkeimmassa oikeudessa ilman, että oikeudenkäynnin keston täytyy sen vuoksi muodostua yhtä pitkäksi kuin sellaisessa oikeudenkäynnissä, jossa asianosaiset itse normaalia muutoksenhakureittiä vievät asian ylimpään oikeusasteeseen saakka. Samaan tavoitteeseen on pyritty jo aiemmin voimaan tulleella ennakkopäätösvalitusmenettelyllä, josta on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Tuomioistuinmenettelyjen kehittäminen voi — kuten perustuslakivaliokunta onkin monessa yhteydessä todennut — ajan oloon vaikuttaa asioiden käsittelyaikoihin ja siten edistää perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattua oikeutta saada asiansa ilman aiheutonta viivytystä tuomioistuimessa käsitellyksi (PeVL 4/2010 vp s. 5, PeVL 35/2002 vp s. 3/II, PeVL 31/2005 vp s. 3/II, PeVL 2/2006 vp s. 2/II, PeVL 30/2006 vp s. 4 ja 5).

Myös niin sanotuissa hyppyvalituslupa-asioissa ehdotettu menettely on omiaan lyhentämään oikeudenkäynnin kestoja, kun koko asiaa ei jouduta palauttamaan hovioikeuteen, josta se mahdollisesti vielä tulisi normaalia valitusreittiä uudelleen korkeimman oikeuden käsiteltäväksi.

Ennakkopäätösvalituksesta säädettyä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että menettely perustuu olennaisella tavalla asianosaisten suostumuksen varaan (PeVL 4/2010 vp s. 6). Toisin on nyt, kun asianosaisten suostumus ei olisi ehdoton edellytys asian saattamiselle korkeimman oikeuden käsiteltäväksi. Asianosaisten asemaa turvattaisiin säätämällä mahdollisuudesta kannella siirtopäätöksestä. Huomionarvoista on sekin, että toisin kuin ennakkopäätösvalitukseen, ennakkopäätöskysymyksen esittämiseen ei liity mahdollisuutta siitä, että säännönmukainen muutoksenhakutie kokonaan estyy.

Oikeusturvaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu myös vaatimus ratkaisun saamisesta ilman aiheetonta viivytystä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömyyden käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitykseen oikeusvaltion kulmakivinä (esim. PeVL 43/2021 vp, PeVL 31/2005 vp s. 3). Tämän oikeuden toteutumista esitys olisi omiaan kohentamaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa määrätään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Artikla ei edellytä muutoksenhakuoikeuden turvaamista. Muutoksenhakuoikeudesta rikosasioissa on määrätty erikseen ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa. Jokaisella rikoksesta tuomitulla on artiklan 1 kappaleen mukaan oikeus saada syyllisyyskysymys tai tuomittu rangaistus tutkittavaksi ylemmässä tuomioistuimessa. Muutoksenhakuoikeuteen voidaan artiklan 2 kappaleen mukaan tehdä poikkeuksia lain määrittämien vähäisten rikosten kohdalla tai tapauksissa, joissa ylin tuomioistuin on toiminut ensimmäisenä asteenä tai vapauttavan tuomion saanut henkilö on muutoksenhakuasteessa todettu syylliseksi. Sopimusvaltiolla on verraten laaja harkintavalta säännellä muutoksenhaun edellytyksiä ja siinä noudatettavaa menettelyä.

Rikoksesta tuomitulla on YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklan 5 kappaleen mukaan oikeus saada syyllisyyskysymys ja tuomittu rangaistus tutkittavaksi ylemmässä tuomioistuimessa lain mukaisesti. Sopimusvaltion lainsäädännöllä voidaan kuitenkin säännellä muutoksenhakuoikeuden käyttämistä.

Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi tulevat jatkokäsittelylupa-asiat on ratkaistu käräjäoikeudessa ja jatkokäsittelyluvan edellytysten kannalta myös hovioikeudessa ennen kuin ne saapuvat korkeimpaan oikeuteen. Niin sanottua hyppyvalituslupaa tarkoittava säännös merkitsisi sitä, että korkein oikeus voi ottaa jatkokäsittelylupa-asiassa ilmenevän ennakkopäätösluonteisen kysymyksen suoraan ratkaistavakseen sen sijaan, että asia palautettaisiin jatkokäsittelyluvan myöntämisen jälkeen kaikilta osin hovioikeuteen. Ehdotetussa menettelyssä asianosaisten muutoksenhakuoikeus jossain määrin kaventuu, sillä asianosaiset eivät voi hakea muutosta korkeimman oikeuden suoraan ratkaistavaksi ottamaan kysymykseen. Vertailukohtana on se, että jos korkein oikeus myöntää jatkokäsittelyluvan ja palauttaa asian kaikilta osin hovioikeuteen uudelleen käsiteltäväksi, hovioikeuden ratkaisuun voi hakea vielä muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan.

Hyppyvalituslupaa koskevaa sääntelyä voidaan pitää vain vähäisenä poikkeuksena muutoksenhakuoikeuteen. Sääntelyä sovellettaessa asianosainen saisi käräjäoikeuden ratkaisua koskevaan valitukseensa muutoksenhakutuomioistuimen ratkaisun, jonka vain antaisi suoraan ratkaistavaksi otettavan kysymyksen osalta hovioikeuden sijasta korkein oikeus. Tällaisen järjestelyn ei voida katsoa heikentävän asianosaisten oikeusturvaa.

Ehdotettu ennakkopäätöskysymysmenettely merkitsee tietyssä mielessä merkittävämpää puuttumista muutoksenhakuoikeuteen. Jos käräjäoikeuden siirtämä ennakkopäätöskysymys ratkaistaan suoraan korkeimmassa oikeudessa, tätä kysymystä koskevaan ratkaisuun ei siinä mielessä olisi tavanomaista muutoksenhakuoikeutta, että korkeimman oikeuden jo ratkaisemaa kysymystä koskeva ratkaisu ei voisi säännönmukaisessa muutoksenhaussa muuttua. Korkeimman oikeuden ratkaisuun ei voisi hakea muutosta, mutta siirtopäätöksen tehneen tuomioistuimen ratkaisuun voisi hakea tavalliseen tapaan muutosta. Korkeimman oikeuden ratkaisun sisältämään oikeusohjeeseen ei voitaisi muutoksenhaussa tosiasiaa puuttua.

Tältä osin on kuitenkin huomionarvoista ensinnäkin, että ennakkopäätöskysymysmenettelyllä pyritään edistämään perus- ja ihmisoikeuksien kannalta tärkeitä päämääriä, kuten oikeusvarmuutta ja oikeudenkäyntien joutuisuutta. Lisäksi voidaan pitää olennaisena, että jos

korkein oikeus ottaa alemman tuomioistuimen siirtämän ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavakseen, kysymys tulee ratkaistuksi suoraan korkeimmassa oikeudessa, jonka ratkaisuihin ei muissakaan asioissa voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Tilanne voidaan ennakkopäätöskysymyksen ratkaisemisen osalta rinnastaa niihin ihmisoikeussopimuksen seitsemännän lisäpöytäkirjan 2 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuihin tapauksiin, joissa muutoksenhakuoikeudesta voidaan poiketa ylimmän tuomioistuimen toimiessa ensimmäisenä oikeusasteena. Edelleen on merkityksellistä, että ennakkopäätöskysymysmenettelyssä ei ratkaistaisi näyttökysymyksiä vaan menettely on tarkoitettu sellaisten oikeudellisesti epäselvien kysymysten ratkaisemiseen, joiden ratkaisuun vaikuttavat tosiseikat ovat riidattomia.

Perustuslakivaliokunta on katsonut perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voivan myös olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Valiokunta on kuitenkin pitänyt tällaista sääntelytapaa ongelmallisena ja korostanut pidättyväisyyttä suostumuksen käyttämisessä perusoikeuksiin puuttumisen oikeutusperusteena (ks. esim. PeVL 1/2018 vp). Ennakkopäätöskysymysmenettelyyn liittyvän muutoksenhakuoikeuden rajoittumisen osalta voidaan osaltaan antaa merkitystä myös sille, että ennakkopäätöskysymyksen siirtäminen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi tulee kysymykseen vain tilanteissa, joissa asianosaiset eivät vastusta kysymyksen siirtämistä tai sen siirtämiseen on käräjäoikeudessa tuomioistuimen harkitsema erityinen syy.

Korkeimman oikeuden päätös olla ottamatta sille siirrettyä ennakkopäätöskysymystä ratkaistavaksi johtaa siihen, että kysymys palautuu ratkaistavaksi siirtävässä tuomioistuimessa, jonka ratkaisuun voidaan hakea normaalisti muutosta. Kuten todettu, ehdotettu sääntely poikkeaa tältä osin ennakkopäätösvalitusta koskevasta sääntelystä, jossa valitusluvan epääminen johtaa muutoksenhakuoikeuden menettämiseen kokonaan (ks. tältä osin PeVL 4/2010 vp).

Edellä esitetyin perustein ehdotetut säännökset ovat sopusoinnussa perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lakiehdotukset merkitsivät kuitenkin periaatteellisesti merkittävää muutosta muutoksenhakujärjestelmään. Tästä syystä ehdotuksista olisi aiheellista pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 9 §:n 2 momentti ja 30 a luvun otsikko sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 9 §:n 2 momentti laissa 422/2018 ja 30 a luvun otsikko laissa 650/2010, sekä

lisätään 14 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 690/1997, uusi 2 momentti, 24 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 165/1998, uusi 3 momentti ja 15 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 165/1998, uusi 4 momentti, 30 lukuun uusi 3 a § sekä 30 a lukuun 1 §:n edelle uusi väliotsikko, lukuun uusi 7—9 § ja niiden edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

9 §

Korkein oikeus on päätösvaltainen myös kolmen jäsenen kokoonpanossa, jos valitus koskee 25 a luvun 11 §:ssä tarkoitettuja jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksiä, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen. Kolmen jäsenen kokoonpanossa voidaan käsitellä ja ratkaista myös ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä koskeva kantelu, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen.

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

4 §

Ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi säädetään 30 a luvun 7 §:ssä.

24 luku

Tuomioistuimen ratkaisu

7 §

Jos käräjäoikeus on esittänyt 30 a luvun 7 §:ssä tarkoitetun ennakkopäätöskysymyksen, käräjäoikeuden tuomioon on liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu.

15 §

Jos hovioikeus on esittänyt 30 a luvun 7 §:ssä tarkoitetun ennakkopäätöskysymyksen, hovioikeuden tuomioon ja lopulliseen päätökseen on liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu.

30 luku

Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen

3 a §

Jos valitus koskee jatkokäsittelyluvan myöntämistä hovioikeudessa ja asiassa on 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kysymys, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin, korkein oikeus voi valitusluvan myöntäessään tai valitusta käsitellessään päättää, että se ratkaisee kysymyksen. Jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan kysymyksen käsittelyä jatketaan korkeimmassa oikeudessa sen jälkeen, kun mainitussa kohdassa tarkoitettu kysymys on ratkaistu.

30 a luku

Ennakkopäätösvalitus ja ennakkopäätöskysymys

Ennakkopäätösvalitus

1 §

Ennakkopäätöskysymys

7 §

Käräjäoikeus tai hovioikeus voi päätöksellään siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi kysymyksen, joka koskee lain soveltamista sen käsiteltävänä olevassa asiassa (*ennakkopäätöskysymys*).

Ennen päätöksen tekemistä asianosaisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kysymyksen saa siirtää vain erityisestä syystä, jos joku asianosaisista vastustaa siirtämistä. Hovioikeus ei saa siirtää kysymystä muutoksenhakuasteena käsittelemässään asiassa, jos joku asianosaisista vastustaa siirtämistä.

8 §

Päätökseen, jolla käräjäoikeus tai hovioikeus on siirtänyt kysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asianosainen saa kuitenkin kannella korkeimpaan oikeuteen päätöksestä, jolla kysymys on siirretty korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Kantelukirjelmä on toimitettava kysymyksen siirtäneen tuomioistuimen kansliaan neljässätoista päivässä siirtopäätöksen julistamis- tai antamispäivästä.

Korkeimman oikeuden on pyydettävä kantelijan vastapuolelta kirjallinen vastaus kanteluun, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta. Kantelu on ratkaistava ilman aiheetonta viivytystä. Kantelun käsittelyssä korkeimmassa oikeudessa noudatetaan muutoin soveltuvien osin, mitä 30 luvussa säädetään muutoksenhausta hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen hovioikeuden antaessa ratkaisunsa muutoksenhakuasteena.

9 §

Korkein oikeus voi ottaa ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi, jos se on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden

vuoksi. Ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamiseen sovelletaan muutoin soveltuvien osin valitusluvan myöntämistä koskevia säännöksiä.

Jos ennakkopäätöskysymys otetaan ratkaistavaksi, sitä ratkaistaessa sovelletaan soveltuvien osin 30 luvun säännöksiä.

Korkeimman oikeuden on tehtävä päätös ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamisesta ja ratkaistava ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos muutoksenhaun kohteena oleva ratkaisu on hovioikeudessa annettu tai julistettu ennen tämän lain voimaantuloa, muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 5 §:n 16 kohta, sellaisena kuin se on laissa 486/2023, sekä
lisätään 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1235/2016, 100/2018, 207/2023, 347/2023 ja 486/2023, uusi 17 kohta seuraavasti:

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

-
- 16) avioliittolain (234/1929) mukaisissa avioliiton kumoamista koskevissa asioissa;
 - 17) oikeudenkäymiskaaren 30 a luvun 7 §:ssä säädetyn ennakkopäätöskysymyksen käsittelemisestä korkeimmassa oikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 10.10.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Oikeusministeri Leena Meri

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 9 §:n 2 momentti ja 30 a luvun otsikko sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 9 §:n 2 momentti laissa 422/2018 ja 30 a luvun otsikko laissa 650/2010, sekä

lisätään 14 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 690/1997, uusi 2 momentti, 24 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 165/1998, uusi 3 momentti ja 15 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 165/1998, uusi 4 momentti, 30 lukuun uusi 3 a § sekä 30 a lukuun 1 §:n edelle uusi väliotsikko, lukuun uusi 7—9 § ja niiden edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

Päätösvaltaisuudesta

9 §

9 §

Korkein oikeus on päätösvaltainen myös kolmen jäsenen kokoonpanossa, jos valitus koskee 25 a luvun 11 §:ssä tarkoitettuja jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksiä, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen.

Korkein oikeus on päätösvaltainen myös kolmen jäsenen kokoonpanossa, jos valitus koskee 25 a luvun 11 §:ssä tarkoitettuja jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksiä, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen. Kolmen jäsenen kokoonpanossa voidaan käsitellä ja ratkaista myös ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä koskeva kantelu, jos kokoonpano on ratkaisusta yksimielinen.

14 luku

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

Asian käsittelystä oikeudessa

4 §

4 §

Jos asian ratkaisemisen kannalta on tärkeätä, että toisessa oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä käsiteltävänä oleva kysymys ratkaistaan ensin, tai jos asian käsittelylle on muu pitkäaikainen este,

Jos asian ratkaisemisen kannalta on tärkeätä, että toisessa oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä käsiteltävänä oleva kysymys ratkaistaan ensin, tai jos asian käsittelylle on muu pitkäaikainen este,

tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta esteen poistuttua.

tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta esteen poistuttua.

Ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi säädetään 30 a luvun 7 §:ssä.

24 luku

24 luku

Tuomioistuimen ratkaisu

Tuomioistuimen ratkaisu

7 §

7 §

Käräjäoikeuden tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava:

Käräjäoikeuden tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava:

- 1) tuomioistuimen nimi sekä tuomion antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteineen;
- 4) luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista;
- 5) perustelut;
- 6) sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet;
- 7) tuomiolauselma; sekä
- 8) asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja virka-asema sekä ilmoitus siitä, onko tuomiosta äänestetty. Jos tuomiosta on äänestetty, tuomioon on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.

- 1) tuomioistuimen nimi sekä tuomion antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteineen;
- 4) luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista;
- 5) perustelut;
- 6) sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet;
- 7) tuomiolauselma; sekä
- 8) asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja virka-asema sekä ilmoitus siitä, onko tuomiosta äänestetty. Jos tuomiosta on äänestetty, tuomioon on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.

Tuomioon sisältyvä selostus saadaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä tuomioon jäljennös haastehakemuksesta tai vastauksesta taikka muusta asiakirjasta, jos tuomion selvyys ei siitä vaarannu.

Tuomioon sisältyvä selostus saadaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä tuomioon jäljennös haastehakemuksesta tai vastauksesta taikka muusta asiakirjasta, jos tuomion selvyys ei siitä vaarannu.

Jos käräjäoikeus on esittänyt 30 a luvun 7 §:ssä säädetyn ennakkopäätöskysymyksen, käräjäoikeuden tuomioon on liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu.

15 §

15 §

Hovioikeuden tuomiossa ja lopullisessa päätöksessä on oltava:

Hovioikeuden tuomiossa ja lopullisessa päätöksessä on oltava:

- 1) tuomioistuimen nimi sekä ratkaisun julistamis- tai antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus käräjäoikeuden ratkaisusta tarpeellisilta osiltaan sekä selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista hovioikeudessa perusteineen;

- 1) tuomioistuimen nimi sekä ratkaisun julistamis- tai antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus käräjäoikeuden ratkaisusta tarpeellisilta osiltaan sekä selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista hovioikeudessa perusteineen;

4) luettelo hovioikeudessa todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista siellä esitetyistä todisteista;

5) perustelut;

6) sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet;

7) tuomio- tai päätöslauselma; sekä

8) asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja virka-asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty. Tuomioon ja lopulliseen päätökseen on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet ja hovioikeuden ratkaisusta poikkeava esittelijän mietintö.

Selostus käräjäoikeuden ratkaisusta saadaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä tuomioon tai lopulliseen päätökseen jäljennös käräjäoikeuden ratkaisusta kokonaan tai tarpeellisilta osiltaan, jollei hovioikeuden ratkaisun selvyys siitä vaarannu. Käräjäoikeuden perusteluja, jotka hovioikeus hyväksyy, ei tarvitse toistaa.

Tuomiosta ja lopullisesta päätöksestä laaditaan taltio, jonka allekirjoittavat ne, jotka ovat osallistuneet asian ratkaisemiseen. Asian esittelijä varmentaa taltion. Asianosaiselle annettavan toimituskirjan allekirjoittaa asian esittelijä tai presidentin määräämä muu virkamies.

4) luettelo hovioikeudessa todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista siellä esitetyistä todisteista;

5) perustelut;

6) sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet;

7) tuomio- tai päätöslauselma; sekä

8) asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja virka-asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty. Tuomioon ja lopulliseen päätökseen on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet ja hovioikeuden ratkaisusta poikkeava esittelijän mietintö.

Selostus käräjäoikeuden ratkaisusta saadaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä tuomioon tai lopulliseen päätökseen jäljennös käräjäoikeuden ratkaisusta kokonaan tai tarpeellisilta osiltaan, jollei hovioikeuden ratkaisun selvyys siitä vaarannu. Käräjäoikeuden perusteluja, jotka hovioikeus hyväksyy, ei tarvitse toistaa.

Tuomiosta ja lopullisesta päätöksestä laaditaan taltio, jonka allekirjoittavat ne, jotka ovat osallistuneet asian ratkaisemiseen. Asian esittelijä varmentaa taltion. Asianosaiselle annettavan toimituskirjan allekirjoittaa asian esittelijä tai presidentin määräämä muu virkamies.

Jos hovioikeus on esittänyt 30 a luvun 7 §:ssä säädetyn ennakkopäätöskysymyksen, hovioikeuden tuomioon ja lopulliseen päätökseen on liitettävä korkeimman oikeuden ratkaisu.

30 luku

Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen

3 a §

Jos valitus koskee jatkokäsittelyluvan myöntämistä hovioikeudessa ja asiassa on 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kysymys, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin, korkein oikeus voi valitusluvan myöntäessään tai valitusta käsitellessään päättää, että se ratkaisee kysymyksen. Jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan kysymyksen käsittelyä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jatketaan korkeimmassa oikeudessa sen jälkeen, kun mainitussa kohdassa tarkoitettu kysymys on ratkaistu.

30 a luku

30 a luku

Ennakkopäätösvalituksesta

**Ennakkopäätösvalitus ja
ennakkopäätöskysymys**

Ennakkopäätösvalitus

1 §

Ennakkopäätöskysymys

7 §

Käräjäoikeus tai hovioikeus voi päätöksellään siirtää korkeimman oikeuden ratkaistavaksi kysymyksen (ennakkopäätöskysymys), joka koskee lain soveltamista sen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Ennen päätöksen tekemistä asianosaisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kysymyksen saa siirtää vain erityisestä syystä, jos joku asianosaisista vastustaa siirtämistä. Hovioikeus ei saa siirtää kysymystä muutoksenhakuasteena käsittelemässään asiassa, jos joku asianosaisista vastustaa siirtämistä.

8 §

Päätökseen, jolla käräjäoikeus tai hovioikeus on siirtänyt kysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asianosainen saa kuitenkin kannella korkeimpaan oikeuteen päätöksestä, jolla kysymys on siirretty korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Kantelukirjelmä on toimitettava kysymyksen siirtäneen tuomioistuimen kansliaan neljässätuista päivässä siirtopäätöksen julistamis- tai antamispäivästä.

Korkeimman oikeuden on pyydettävä kantelijan vastapuolelta kirjallinen vastaus kanteluun, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta. Kantelu on ratkaistava ilman aiheetonta

viivytystä. Kantelun käsittelyssä korkeimmassa oikeudessa noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä 30 luvussa säädetään muutoksenhausta hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen hovioikeuden antaessa ratkaisunsa muutoksenhakuasteena.

9 §

Korkein oikeus voi ottaa ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi, jos se on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamiseen sovelletaan muutoin soveltuvin osin valitusluvan myöntämistä koskevia säännöksiä.

Jos ennakkopäätöskysymys otetaan ratkaistavaksi, sitä ratkaistaessa sovelletaan soveltuvin osin 30 luvun säännöksiä.

Korkeimman oikeuden on tehtävä päätös ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamisesta ja ratkaistava ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Jos muutoksenhaun kohteena oleva ratkaisu on hovioikeudessa annettu tai julistettu ennen tämän lain voimaantuloa, muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 5 §:n 16 kohta, sellaisena kuin se on laissa 486/2023, sekä
lisätään 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1235/2016, 100/2018, 207/2023, 347/2023 ja 486/2023, uusi 17 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Maksuttomat suoritteet

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

16) avioliittolain (234/1929) mukaisissa
avioliiton kumoamista koskevissa asioissa.

16) avioliittolain (234/1929) mukaisissa
avioliiton kumoamista koskevissa asioissa;
17) oikeudenkäymiskaaren 30 a luvun 7
§:ssä säädetyn ennakkopäätöskysymyksen
käsittelemisestä korkeimmassa oikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .